

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W**

33e jaargang nr. 1

jan.-febr. 2004

INHOUD

- E. Ossieur:	2
Het Memorieboek van Pastoor Roger Nottingham van de Gentse Sint-Niklaasparochie (1657-1690) - Vervolg.	
- Hermann Van Duyse:	27
Inventaire Archéologique: Geborduurde wapenschilden van de Nering der Molenaars.	
- Pierre Kluyskens:	28
Maurice de Broglie.	
- Frank O. Ödberg:	41
De firma "Robert Rosseau" in het Tussen 't Pas.	
- Hugo Collumbien:	45
Gentse Memoriedagen: 28-29-30 Juni.	
- Herdenkingsdagen in 2004.	57
- Jan Cleppe:	58
Gênsche Prâot.	
- Bibliografie.	59
- Vraag en Antwoord.	64
- Lezers schrijven ons.	65
- Dit bestaat niet meer	68

HET MEMORIEBOEK VAN PASTOOR ROGER NOTTINGHAM VAN DE GENTSE SINT-NIKLAAS-PAROCHIE (1657-1690) - Vervolg

283. - Op 21 februari 1680 werd besloten het grote orgel te laten overbrengen van de zuidelijke beuk van de kerk waar het tot nu toe stond naar het doksaal in het schip van de kerk, tot groter gemak van de organisten. Schrijnwerker Philippus Wauters voerde dit werk uit.

284. - Op 4 maart 1680 werd een overeenkomst gesloten tussen de pastoor, de kerkmeesters en de dismeesters enerzijds en orgelbouwer Nicolaus Langhe anderzijds om twee orgels te maken, een groot en een klein, en ze in de genoemde orgelkast te plaatsen voor de prijs van 800 florijn op deze ene voorwaarde dat ze allebei vóór einde augustus zouden afgewerkt zijn en voldoening geven. Aan deze voorwaarde voldeed Langhe niet hoewel hij op 3 april van dit jaar 200 florijn ontvangen had als eerste van drie afbetalingen. Hij voltooide zijn werk slechts op 7 september 1682 en maakte het op die dag over aan de pastoor en de kerkmeesters nadat ze goed bevonden waren door vier organisten en de dominicaner pater Wijckaert, expert in muziek.

285. - (f° 135) In 1680 werden meerdere herstellingen uitgevoerd in onze kerk. Zo werd op 12 juni begonnen met de herstelling van het op instorten staande gewelf aan de noordkant bij de kapel van de familie van D. Joannes d'Ooghe. Het werk was voltooid op 25 juli, niet zonder grote kosten voor de kerk. Op 20 augustus werd begonnen met de algehele herstelling van alle gewelven vooraleer ze te witten. Het werk was voltooid op 26 september inclusief het witten en het zwarten van de onderste gedeelten. Dit gebeurde op kosten van de pastoor. Eveneens op zijn kosten werd op 23 september een venster gestoken in de tot hiertoe blinde doopkapel. Het was een gebrandschilderd glasraam, aan de markt-zijde voorzien van koperdraad om het te beschermen tegen beschadiging door kinderen. Op 24 september werd een nieuw houten altaar opgesteld in de kapel van het H. Kruis wat twee dagen werk vroeg. Terzelfdertijd werden drie houten deuren geplaatst, één aan het koor en één aan iedere zijde ervan. Altaar en deuren waren gemaakt door meester Matthias Van Beveren, een Antwerps beeldsnijder. Dat veroorzaakte een grote rel omdat het contract aangegaan met de pastoor en de kerkmeesters niet nagekomen werd wat de breedte van de deuren noch de grootte van het altaar betreft. Om dit geschil bij te leggen werden op kosten van de partijen vier meesters in de arm genomen, twee uit Brugge voor de pastoor en twee uit Dendermonde voor Van Beveren. Eensgezind oordeel-

den zij op 18 november dat Van Beveren zijn contract niet nagekomen was noch dat hij voldaan had aan de wil van de contractanten. En dus besloten de pastoor en de kerkmeesters de drie genoemde deuren te laten verwijderen op kosten van Van Beveren en ze te laten hermaken in de voorgeschreven vorm. De zaken bleven echter zoals ze waren en zo kwam het dat hij de 22e naar Antwerpen vertrok zonder afscheid te nemen van de pastoor en de kerkmeesters.

286. - Op 5 mei 1681 (sic) werd het koor van onze kerk met nieuwe tegels bevoerd en op 7 juli 1680 (sic) het transept met oude tegels van een kleiner formaat en dit op kosten van de pastoor. *In margine* : zoals ook de vloer in het schip van de kerk opgehoogd werd.

1681 is vermoedelijk een verschrijving voor 1680.

287. - In dat jaar liet D. Joannes De Potter, kerkmeester en groot weldoener van onze kerk op zijn kosten een marmeren altaar plaatsen in de kapel van de H. Amandus patroon van de timmerlui. Terzelfdertijd schonk hij een glasraam van 300 en meer florijn voor dezelfde kapel en een altaar van 1200 florijn. Hij legateerde ook nog 600 florijn om een marmeren tabernakel voor het Allerheiligste op te richten, maar aangezien die som daarvoor te gering was besloten de pastoor en de kerkmeesters daarvoor een prachtig tabernakel in hout te laten maken, waarvoor zij de toelating vroegen in een verzoekschrift gericht aan Ill. & R. D. de bisschop. Zijn beslissing wordt eerstdaags verwacht.

288. - Juli 1680. D. Potter voornoemd fundeerde ten eeuwigden dage vier plechtige jaargetijden, respectievelijk voor zijn vader, zijn moeder, zijn zuster en hemzelf telkens met drie pozen gelui van de drie klokken, met muziek tijdens de dienst en processie naar het graf en met broodbedeling. Die kerkdiensten moesten gebeuren in aanwezigheid van de wezen, zowel jongens als meisjes, die met een aalmoes voor een totaal bedrag van 12 florijn moesten bedacht worden.

289. - (f° 136) Op 9 september 1680 stierf D^{la}. Magdalena Schauthet, g. d. Bij testamentaire beschikking wenste zij begraven te worden in de kerk van de paters recollecten maar met een plechtige uitvaartdienst in de parochiekerk waarna de paters voornoemd het lichaam processiegewijs naar hun kerk moesten brengen om het aldaar te begraven in het graf van haar voorouders. De paters weigerden dit te doen. Met de bedoeling hen daartoe te dwingen bekleog de pastoor van Sint-Niklaas zich bij de officiaal. Die dagvaardde de paters die in hun zienswijze volhardden. Daarop gaf de officiaal bij vonnis aan de pastoor het bevel het lichaam in zijn kerk ter aarde te bestellen wat na een plech-

tige dienst gebeurd is in de kapel van Sint-Jan ofte doopkapel.

De uitvaart die op 11 september plaats vond, behoorde inderdaad tot de plechtige soort en kostte dan ook een hele bom geld : 15 florijn voor de dienst met processie van de clerus en vigilie, 24 florijn voor 8 pozen met de drie klokken, 6 fl. voor de rouwkleden waarmee heel het koor behangen was, 3 fl. en 12 stuivers voor de 'musick ordineer' met de psalm 'Miserere', 1 fl. en 10 stuivers voor twee vanen, 4 fl. en 16 stuivers voor de beste ornamenten aan het altaar, 1 fl. en 10 stuivers voor de kaarsen aan de lijkbaar; voor de twee standaarden, die van O. L. Vrouw en die van de H. Anna werd niets aangerekend. Haar uitvaart kostte aldus 56 florijn en 8 stuivers, zonder de 3 florijn voor de sepulture in de doopkapel en de 2 florijn van het loon van de grafmaker. Voor de dertigdaagse missen werden 10 stuivers gerekend per mis¹²⁹.

290. - In het jaar 1681 werd haar jaargetijde gecelebreerd. Zij legateerde aan het Allerheiligste Sacrament twee juwelen van goud met edelstenen bezet die samen met 64 parels – ook haar schenking- aan de monstrans gehangen werden.

291.- Zo ook schonk Magdalena De Clercq, jonge dochter, aan het Allerheiligste een vergulde zilveren keizerskroon met een waarde van 72 florijn om bovenaan de monstrans aan te brengen.

292. – 13 juli 1680. Dla. Joanna De Hamey, jonge dochter, deed hetzelfde. Zij schonk een klein verguld zilveren kruis met een edelsteen bezet om aan de monstrans te hangen. Op haar kosten werd daarenboven onze ciborie gerepareerd en verguld en bovenaan van een pixis voorzien voor het H. Oliesel der ziekenzalving. Dit laatste tot groter gemak van de bedienaars. De reparatie heeft 21 florijn en 15 stuivers gekost.

Een pyxis is een kleine kelkvormige doos waarin vandaag de dag de hosties naar de zieken gedragen worden.

293. - Op 5 december 1680, de vooravond van het feest van Sint-Niklaas deed de pastoor in het priesterkoor op zijn kosten vier grote koperen kandelabers plaatsen. Ze waren in Antwerpen gekocht voor 70 florijn. Hun voetstukken kostten 24 florijn, alleen maar voor het hout en het werk, en 12 florijn om ze te schilderen. Dit gebeurde zonder enige tussenkomst in de kosten vanwege de kapittelheren.

294. - Dit jaar werd het feest van Sint-Niklaas en zijn octaaf plechtig gevierd; de eerwaarde heren pastoors van de stad zongen de mis. Dit gebeurde ook zo in 1681.

295. - Op 8 januari 1681 verscheen voor het eerst hier te Gent de vreselijke komeet die daarvoor en daarna in heel de wereld te zien geweest is, steeds in westelijke richting. Veel disputen werden daarover gehouden onder geleerden en leken. Zij verschaften een dankbare materie in de verkondiging van het woord Gods om de zondaars tot bekering aan te zetten.

Die komeet werd later naar Halley genoemd, de Engelse astronoom die haar baan berekende en in 1705 voor het eerst een rationele verklaring van het verschijnsel gaf.

296. - (f° 137) Op 10 maart 1681 werd een aanvang gemaakt met de scheiding van het vertrek boven de sacristie gelegen, in een kamer passend voor de kapittelheren en een dienstig als vergaderlokaal voor de kerkmeesters en dismeesters. Het werk was af op 25 april en betaald door de pastoor zonder dat het kapittel daar iets toe bijdroeg of toch zeer weinig.

297. - Op 12 juni heeft de pastoor de dienst gecelebreerd tijdens het octaaf van het Allerheiligste en het besloten met een processie, in aanwezigheid van de Raad van Vlaanderen.

298. - 15 juni 1681. Ill. D. graaf Albertus de Hornes, voorheen proost van het Sint-Baafskapittel en verkozen bisschop van Gent nam bezit van zijn bisdom per procuratie door deken Rans. Op 21 dezer, nog geen bisschop gewijd, deed hij om 3 uur 's namiddags zijn plechtige intrede in de stad vergezeld van de abt van Sint-Pieters, die van Drongen en die van Baudelo. Hij werd gewijd de 22e juni in het schip van de Sint-Baafskathedraal aan een altaar opgericht vóór de ingang van het koor. De aartsbisschop van Mechelen was de bisschop-consecrator geassisteerd door de bisschop van Brugge en die van Antwerpen, in aanwezigheid van de vier (sic) genoemde abten, de Raad van Vlaanderen, de magistraat, de adel, de seculiere geestelijkheid en de pastoors. Hij onthaalde allen, diezelfde dag nog op een schitterend festijn waarin de rangorde nochtans niet exact geëerbiedigd werd. Dit gebeurde in het bisschopshuis op de verdieping, waar hij van drie kamers één grote had gemaakt door twee scheidingsmuren te laten wegbreken wat vóór hem ook Ill. & R. D. Grobbendoncq, allerzalgste memorie, had laten doen. Op 12 december 1681 van hetzelfde jaar, zijnde de derde zondag van de Advent diende hij in onze kerk het Vormsel toe aan 250 kinderen wat hij ook op de andere zondagen van de Advent in de andere parochiekerken gedaan heeft en op 15 december bracht hij een bezoek aan het klooster van de Engelse nonnen van onze stad met de pastoor van Sint-Niklaas als tolk.

Albert de Hornes werd geboren op 25 februari 1642 als zoon van graaf Philippe-Lamoral de Hornes en gravin Dorothee d'Arenberg. Op 5 november 1672 werd hij benoemd tot proost van het Gentse Sint-Baafskapittel en in die hoedanigheid was hij driemaal vicaris-generaal tijdens een sedisvacatie, nl. na de dood van bisschop d'Allamont, bisschop van Horenbeke en bisschop de Grobendonck. Karel II benoemde hem tot bisschop van Gent op 10 september 1680 en paus Innocentius XI bevestigde die benoeming op 13 januari 1681. Met zijn 38 jaar was hij op één na de jongst benoemde bisschop van Gent. Zijn 8-jarig verblijf in die stad maakte dat hij met de directe omgeving en de naaste medewerkers van de bisschop voldoende vertrouwd was om efficiënt met de uitoefening van zijn ambt te beginnen. Hij stierf op 4 juni 1694 te Gent¹³⁰.

299. – 26 juni 1681. Gevolg gevend aan een smeekbede van Zijne Doorluchtigheid evenals van de stadsmagistraat arriveerde te Gent eerwaarde pater kapucijn Marcus Aviano, Italiaans van natie en geboren Venetiaan. Hij was een beroemd man die geweldige wonderen en mirakels verrichtte en kreupelen, blinden, bezetenen en al wie onder een gebrek gebukt ging met zijn zegen en absolutie hielp. Door zijn toedoen kondigde de paus een jubileum af waardoor men hier, in Gent, een volle aflaat kon verdienen. De Algemene Communie die daarvoor vereist was moest in de Sint-Baafskathedraal gebeuren en het waren er 80.000 die tot de heilige tafel naderden. Een exact getal is dit niet omwille van hun groot aantal en het gering aantal officiërende priesters. Op bevel van de bisschop was er op donderdag 26, vrijdag 27 en zaterdag 28 juni in iedere parochiekerk een lof met de zegening van het Allerheiligste en met nadien een predikatie over het boetesacrament en de bekering tot God van de zondaars. Op vrijdag 27 juni gaf hij (Aviano) vanop een hoog podium op de vrijdagmarkt zijn zegen en absolutie, éénmaal in de voormiddag om 10 uur en éénmaal in de namiddag om 3 uur. Hij deed dit ook 's anderendaags op hetzelfde uur, op hetzelfde overvolle plein met mensen aan alle vensters en op de daken van de huizen. Hij genas dagelijks talrijken met zijn zegeningen, lijders aan graveel, aan liesbreuken, bezetenen en ook anderen. Hij spoorde iedereen aan – in gebroken Frans – tot een oprecht berouw over zijn zonden die een grove tekortkoming zijn tegenover een zo goedertierende God en ging daar altijd in voor met zuchten en tranen vooraleer zijn zegen uit te spreken en de absolutie te geven. Zaterdagnacht ging hij naar Brugge waar hij de gehele zondag verbleef. De maandagochtend was hij rond 9 uur terug in Gent waar hij op de vrijdagmarkt om 11 uur voor de laatste keer zijn zegen gaf. Vandaar ging hij naar Dendermonde met de koets waarin hij gewoonlijk reisde om niet in de verdrukking te komen, voorafgegaan door enkele paters en soldaten om de weg voor hem vrij te maken. Met de massa breukbanden konden een aantal genezen hernialijders drie grote korven vullen en naar het klooster van de kapucijnen

brengen. Zo kon ook een hele schare kreupelen een grote wagen vullen met hun stokken en krukken en naar het klooster van de kapucijnen voeren.

Aviano was een man van 48 jaar, kaalhoofdig, rijzig van gestalte, beminnelijk van voorkomen, eenvoudig van conversatie, sober en streng van levenswijze. Niettemin werd veel gedebatteerd over de waarachtigheid van de mirakels die hij verrichtte, velen immers vielen later terug in hun oude kwalen. Maar zoals de Farizeeërs en schriftgeleerden morden tegen Christus zo weerstaan de slechten aan de goddelijke kracht door te ontkennen wat gebeurd is door toedoen van het waarachtig en levend geloof van Zijn dienaars waaraan Aviano al zijn mirakels toeschreef. Hij verzekerde allen dat anderen nog grotere wonderen kunnen verrichten als zij maar doordrongen zijn van dit levend geloof. Hij keerde naar Italië terug langs Duitsland, waar hij insgelijks talrijke mirakels verrichtte en arriveerde in zijn klooster te Venetië in het begin van januari 1682.

*Marcus van Aviano*¹³¹ is de kloosternaam van Carlo Cristofori geboren op 17 november 1631 te Aviano (Italië, Provincie Friuli) dat toen tot de dogenstaat Venetië behoorde. Zoals gebruikelijk bij de minderbroeders wordt de kloosternaam gevolgd door die van de geboorteplaats. Hij trad in bij de kapucijnen in 1648 en werd priester gewijd op 18 september 1655. Zijn oratorisch talent en zijn ascetische levenswandel maakten van hem een gegeerde predikant die in heel wat steden van Europa optrad. In die predikaties en in zijn geschriften waren de hoofdmomenten steeds de liefde en het berouw. In al de grote militaire confrontaties van het einde van de 17e eeuw tussen de christelijke legers en de Turken was hij aanwezig van de ontzetting van Wenen in 1683 tot de verovering van Belgrado in 1688. Zijn charismatische verschijning zal bij die gelegenheden wel niet zonder belang geweest zijn. Hij stierf te Wenen op 13 augustus 1699 en kreeg op zijn sterfbed het bezoek van keizer Leopold, wiens vriend en geestelijk leidsman hij was. Zijn naam is nog altijd de laatste doopnaam die een Habsbursse telg in het doopsel meekrijgt. Dat is ook het geval geweest voor de laatste doopnaam van Amedeo en Joachim, de twee zonen van Prinses Astrid. Toen hij in 1681 in de Spaanse Nederlanden arriveerde was zijn faam als wonderdoener in heel Italië en Beieren al gevestigd¹³². De gebeurtenissen op de vrijdagmarkt te Gent werden door Gillis Le Plat op een schilderij geconterfeit dat in het Bijlokemuseum bewaard wordt.

Het kerkelijk jubileum(jaar) werd voor het eerst plechtig afgekondigd door paus Bonifacius VIII in 1300. Hij verleende toen een volle aflaat aan iedere pelgrim die dat jaar naar Rome zou komen en er zou communiceren in bepaalde daarvoor aangeduide kerken. Aanvankelijk bedoeld om iedere 100 jaar gevierd te worden maakte paus Clemens VI er om de 50 jaar van en paus Paulus II, in 1375, om de 25 jaar. De paus kon ook om bepaalde redenen een Buitengewoon Jubileum afkondigen voor andere plaatsen als Rome zoals toen voor Gent gebeurd is.

Voor de heen- en terugreis naar Brugge, die 's nachts gebeurd is, heeft Aviano hoogstwaarschijnlijk van de barge gebruik gemaakt.

300. – (f° 138). In de maand Juli 1681 kwam onze parochie in een moeilijk parket terecht door de aankoop - voor 24.000 florijn - van een huis gelegen in de veldstraat en eigendom van Abraham van Hoobroeck, heer van Asper en Zinghem. Die aankoop gebeurde nl. door N. Moreau, procureur van de tweede schepenbank, in naam van de zusters Ursulinen. De pastoor, de kerkmeesters en de notabelen van de parochie tekenden daartegen verzet aan bij de heren van de magistraat. Zij compareerden voor hen een eerste maal op 12 juli met de eis dat zij Moreau zouden verbieden het huis aan de Ursulinen over te dragen of hen in het bezit ervan te laten komen aangezien keizer Karel verboden had dat iemand in de stad een huis zou kopen met de bedoeling het in de dode hand te laten vallen en dat was de heimelijke bedoeling van Moreau. Daarin gestuit door de pastoor en de kerkmeesters wou hij hen het huis verhuren wat de schepenen verhinderden door een verbod uitgevaardigd de 18e van deze maand. Desondanks stelden de pastoor en de kerkmeesters vast dat Moreau op een sluwe manier de nonnen heimelijk het huis liet betreden. Daarop gingen zij op 22 juli voor de tweede maal bij de heren van de magistraat met de vraag wanneer zij dit zouden gaan vaststellen en de weerspannige Moreau straffen. Zij overhandigden een verzoekschrift aan de schepenen gericht aan Zijne Majesteit en aan de gouverneur van België om dit te beletten. De schepenen stemden daarmee in en sloten er zich bij aan. De pastoor en zijn notabelen compareerden op 7 augustus voor de derde maal voor de schepenen met een tweede addendum onder correctie omdat zij zich bezorgd maakten over het verblijf van enkele nonnen in het kwestieuze huis. Zij hadden er namelijk de tuinman van het klooster opgemerkt. Een afvaardiging van de magistraat heeft hem weggestuurd met de nodige dreigementen voor het geval zij hem daar nog zouden aantreffen. Nauwelijks was dit gebeurd, uit voorzorg en voor alle zekerheid, toen op 26 september 1681 besloten werd een algemene vergadering te houden, collatie genoemd, om de subsidies voor de koning te stemmen. De pastoor en zijn kerkmeesters benaderden meerdere mensen van de geplande collatie om hen van de billijkheid van hun argumenten te overtuigen. Hij deed dit eerst met ieder afzonderlijk en daarna voor allen gezamenlijk waarbij hij hen het verzoekschrift voorhield om het met hun goedvinden aan Zijne Majesteit te bezorgen. Zij hechtten hun goedkeuring aan de bede dat nooit aan de hiervoor genoemde nonnen de toelating zou gegeven worden zich in de Sint-Niklaasparochie te vestigen. Aldus werd met algemeenheid van stemmen, geen enkele uitzonderd, besloten in die zin een schrijven aan Zijne Majesteit te richten. De enigen die opwerpingen gemaakt hebben waren de schepenen van het Brugse Vrije, die de Ursulinen gunstig gezind waren. En zo bleef de situatie van het huis zoals

zij was. Het werd tot hertoe aan niemand verkocht noch verhuurd. Het diende als verblijfplaats voor de gouverneur van België, de prins van Parma, die er met de adel zijn hof hield van 29 december 1681 tot 10 januari daaropvolgend. Op kosten van de stad werd dit huis toen van wandtapijten, meubilair en ander noodzakelijk huisraad voorzien. Dit was één van de argumenten om het samen met de aanpalende huizen niet in de handen van de genoemde nonnen te laten vallen.

In margine (f° 139): 21 februari 1687. Toen de pastoor, de kerkmeesters en de notabelen hoorden dat de genoemde nonnen bij het verstrijken van de huurceel van D. Gellinck (*die dus blijkbaar dit huis gehuurd had*) opnieuw van plan waren erin te trekken verzetten zij zich daartegen. Zij compareerden voor de heren van de magistraat en zich beroepend op de precedenter verzochten zij hen dat hoe dan ook te beletten. Die beloofden daarvoor te zullen zorgen en verzekerden hen daarenboven dat zij zich geen zorgen hoefden te maken aangezien de nonnen (*de zaak beu*) het huis van koopman de Wale gekocht hadden (*dat niet in de Sint-Niklaasparochie zal gelegen hebben*).

301. – Op 5 augustus 1681 begon D. Guilielmus Deurmael voor het laatst de rekeningen van de kerk over te leggen. Hij sloot ook de rekeningen af van de armendis, waarmee hij vroeger begonnen was, zoals wij al genoteerd hebben. Dit werk werd verder gezet op 7, 8, 9, 13 en 18 augustus, telkens in twee vergaderingen per dag. Op die laatste dag sloot hij ook de rekening af van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament en van de vacante kapelanijen maar niet van die van de H. Maagd Maria.

302. - Op 1 oktober 1681 om half drie in de ochtend ontsliep in de Heer van alle sacramenten voorzien R. D. Joannes Gheeraerts kanunnik van onze kerk, koninklijke kapelaan en protonotarius apostolicus, geboren in onze parochie. Met een uitzonderlijke ijver leidde hij onze kerk in de geschillen waarmee de heren van het kapittel sedert de translatie van 1614 haar het leven zuur gemaakt hebben. Op een rustige manier deed hij aan onze kerkfabriek toekomen wat haar volgens de artikels van de translatie van de grote vruchten van ieders beneficie in de schoot moest vallen; in de eerste plaats van zijn eigen prebende (*Zie volgnr. 172*). Op een handige manier heeft hij het ernstig geschil bijgelegd dat 30 en meer jaren aangesleept heeft tussen de pastoor en de kerkmeesters enerzijds en de dismeesters anderzijds (*Zie volgnr. 266*). In de processen door de proost, de deken en de andere kapittelheren tegen de kerk gevoerd, is hij die laatste zeer behulpzaam geweest. De kapel van Sint-Veerle in onze kerk heeft hij optimaal uit haar asse doen herrijzen, haar prachtig laten decoreren en haar laten begiftigen door zijn ongehuwde zusters Anna en Isabella, g. ds. die aldaar hun jaargetijden en die van hun ouders bij testament gefundeerd hebben en waar

hij ook hetzelfde deed met zijn eigen jaargetijde. Bij leven zal hij ook wel gefundeerd hebben in het gedeelte van de Sint-Veerlekapel dat tot het kapittel gerekend wordt zoals zijn zusters gedaan hebben in het gedeelte dat tot de kerk behoort. Die laatsten hebben met een jaarlijkse som van 18 florijn een persoon gedoteerd om na hun overlijden die kapel van ornamenten te voorzien zoals zij ook zullen bijdragen voor de versiering van het hoogaltaar langs de persoon om die daarvoor zorgt. In deze kapel werd hij op 2 oktober plechtig begraven in een bakstenen grafkelder. Hij was een man van een scherp oordeel, van een goede levenswandel, vooruit bikkend in al zijn ondernemingen, schrikwekkend voor de boosaardigen, innemend voor de goede mensen en door hen zeer geliefd.

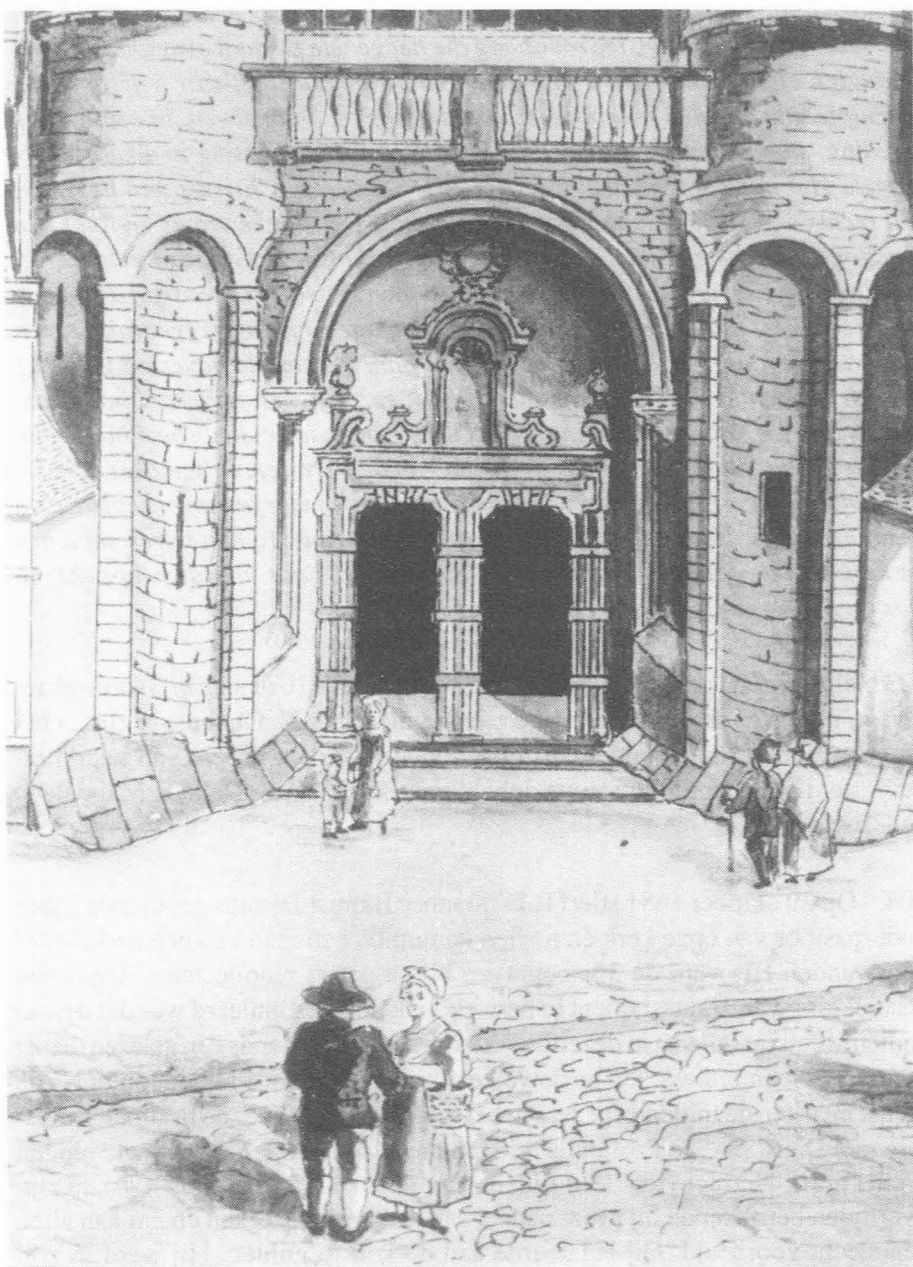
303. – (f° 140) Op 6 oktober 1681 begon in opdracht van de pastoor en de kerkmeesters de geschikte aanpassing en decoratie van het kerkportaal versus de korenmarkt. Tegen de middelste pijler werd eertijds - in 1621 - een beeld van Sint-Veerle geplaatst dat er nu beschadigd en verminkt bijstaat. Op de hiervoor genoemde datum (*de viering van de translatie van dit heiligenbeeld*) werd het verwijderd om door een fatsoenlijker vervangen te worden zij het niet op dezelfde plaats. De pastoor had de kanunniken daarvan in kennis gesteld in een vergadering van het kapittel op 6 september 11. door hen het model van het nieuwe portaal te tonen.

Niettemin kregen zij (*pastoor en kerkmeesters*) op de 18e dezer om 7 uur 's avonds door hun toedoen een klacht toegestuurd uitgaande van de Raad van Vlaanderen waarop zij de 20e geantwoord hebben verwijzend naar de ontoereikendheid van hun argumenten. De kapittelheren bleven op hun standpunt staan en stuurden op 3 november officier (*medewerker van de baljuw*) Van der Straeten naar het portaal om tegenmaatregelen te nemen. De pastoor en de kerkmeesters antwoordden daar op 5 november op met de verwijzing naar een artikel van de translatie waarin gestipuleerd is dat bij eventuele geschillen de bisschop van Gent - mits instemming van beide partijen - als scheidsrechter moet optreden zonder mogelijkheid van beroep. Op 16 december compareerden beide partijen voor de bisschop in zijn paleis en werden afzonderlijk gehoord. Voor het kapittel waren dit de proost en de deken en voor de andere partij de pastoor en de kerkmeesters. De eersten bleven hardnekkig op hun standpunt staan. De bisschop verschoof zijn uitspraak naar een later tijdstip. Daarop legde de voorzitter van de Raad van Vlaanderen het geschil in de handen van Ampl. D. raadsheer Van der Brugghe fungerend als commissaris die de zaak beslechtte in het voordeel van de kapittelheren. Dit verwekte groot schandaal en het verzet van de pastoor en de kerkmeesters. Zie de maand maart 1682. (*volgnr. 308*) *De aanpassing van dit westportaal deed het oorspronkelijk Gotisch uitzicht ervan verloren gaan. Het werd een barok portaal (Afb.6). Het oorspronkelijke*

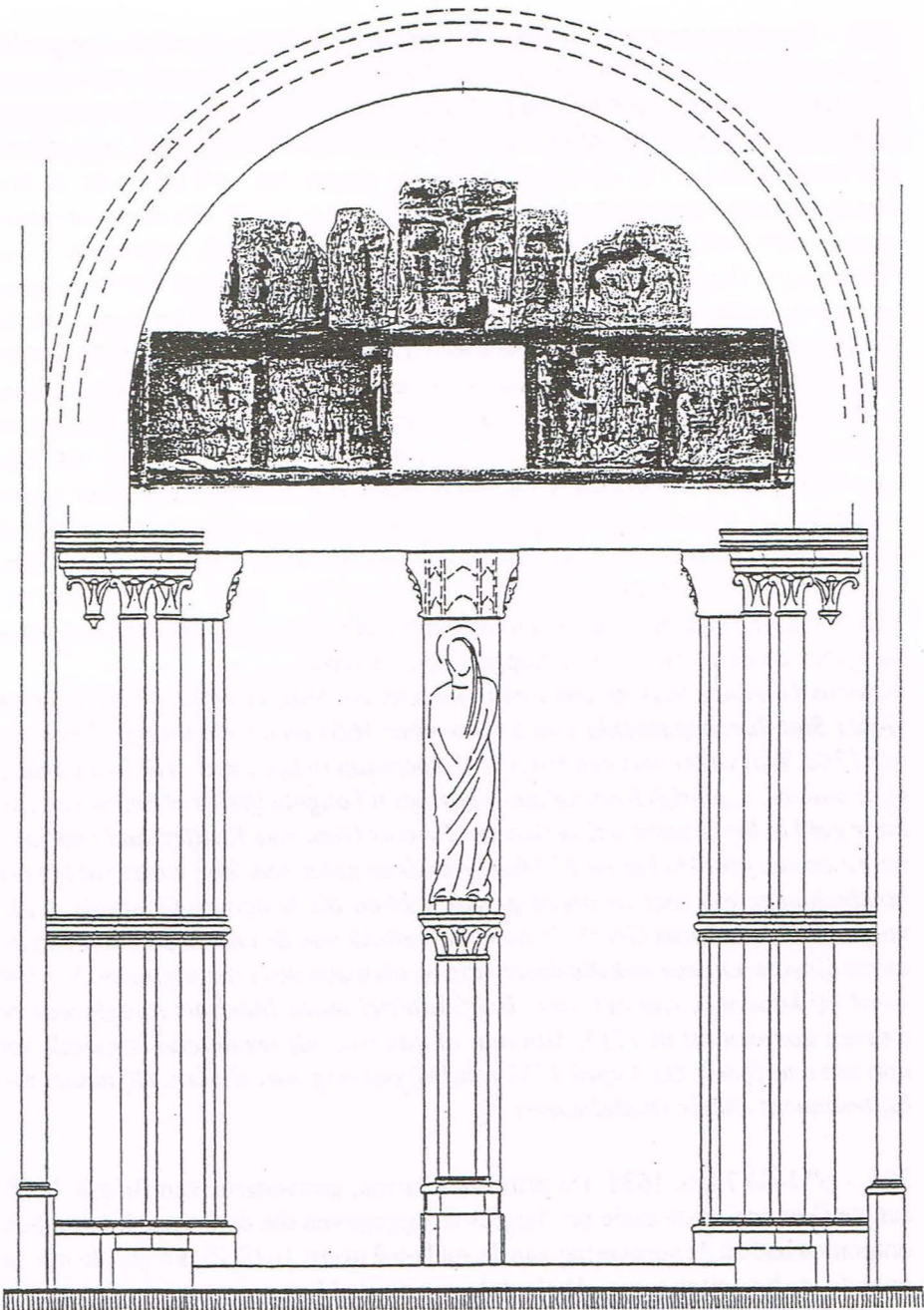
portaal had twee doorgangen, iets nauwer en iets hoger dan de huidige, gescheiden door een middenpijler waartegen op een console een groot beeld van Sint Veerle stond (Afb. 7). De rondboog die het gehele portaal overspande bleef behouden. In het boogveld stonden onderaan naast elkaar vijf omlijste gesculpteerde panelen met bijbelse voorstellingen. Daarboven, in een tweede geleding, stonden eveneens vijf panelen die zonder omlijsting in elkaar overgingen. Het middelste paneel was een afbeelding van Christus aan het kruis met rechts van Hem de kerk gesymboliseerd als een slanke vrouw en links een synagoge voorgesteld als een oude gebogen vrouw met afgewend gelaat. Het gehele boogveld verdween achter een bakstenen metselwerk waarbij de onderste geleding ter plaatse bleef op het middelste paneel na dat weggebroken werd om plaats te maken voor een beeldnis. De panelen van de bovenste geleding werden los achter dit bakstenen metselwerk geplaatst en naar de binnenkant van de kerk toe, aan het zicht onttrokken door een muurtje. In de beeldnis kwam een beeld van Sint-Veerle en erboven een van de Verrezen Zaligmaker ¹³³ (zie 309)Dit beeld van Sint-Veerle zullen de kapittelheren meegenomen hebben toen de unie met Sint-Niklaas – in 1783 – verbroken werd en zij hun intrek namen in de kerk van de jezùieten waarvan de Societeit 10 jaar voordien opgeheven was¹³⁴.

303 bis. - Op een los blaadje, gedateerd 30 december 1681 schrijft Nottingham (en hij ondertekent het stuk) dat te zijnen huize Dla. N. Hubens, begijn in het groot begijnhof, bij testament 50 florijn gaat legateren ter ere van het Allerheiligste. Dit gebeurde in aanwezigheid van Barbara Van Dale en Magdalena de Clerck.

304. - Op 29 oktober 1681 stierf R.D. Joannes Baptist Jansens gedurende 7 jaar onderpastoor van onze kerk en nadien kanunnik, een man van een eerlijke levenswandel. Hij werd de 30e begraven bij de paters recollecten volgens een beschikking van zijn testament in hetwelk ook nog gestipuleerd was dat de dag nadien als uitvaartdienst in dezelfde kerk om 8 uur 's ochtends een gelezen dienst moest gecelebreerd worden op dewelke zijn familie diende uitgenodigd. Na de dienst moesten de minderbroeders in het midden van de kerk de psalmen 'Miserere mei Deus' en 'De Profundis' zingen en de celebranten de collecte bidden bij het graf. 'Hetrochytus' (?) tijdens zijn leven en 'letrochytus' (?) na zijn overlijden berokkende hij groot nadeel aan de parochiekerken en gaf aan allen een slecht voorbeeld. Hij legateerde aan de kerk 6 gulden. Hij werd in zijn kanunnikdij opgevolgd door onze parochiaan R. D. Herkelbaut, priester, krachtens een aanstellingsbrief van Zijne Katholieke Majesteit.

Afb. 6. Het westportaal van de Sint-Niklaaskerk. Detail van een 19e eeuwse aquarel uit de atlas Goetghebuer L 83-9 (SAG. Foto C. Hourez). De lege beeldnis getuigt van de toestand vóór 1844. (F. De Smidt f.s.C. Het westportaal van de Sint-Niklaaskerk te Gent. Brussel 1970).

Afb. 7. Oorspronkelijk uitzicht van het westportaal van de Sint-Niklaaskerk (naar F. De Smidt). De bovenste geleding van het boogveld is een reconstructie.

305. - Op 26 november 1681 deed de Gentenaar Judocus Goethals zijn plechtige intocht in de stad als primus van de filosofie van de universiteit van Leuven. Hij werd voorafgegaan door een praalwagen die de stad voorstelde en waarop de leerlingen van de lagere klassen van het college van de paters augustijnen met lauwerkransen (*in de hand ?*) gezeten waren. De leerlingen van de drie hogere klassen eveneens met lauwerkransen reden te paard. Hijzelf was te paard gezeten met een lauwerkrans op het hoofd en een lauwertak in de hand. Twee rijen burgers omstuwden hem al juichend. Zij werden gevolgd door drie koetsen van zes paarden, twee van vier paarden en vijf van twee paarden, waarin zijn bloed- en aanverwanten, geestelijke en wereldlijke waardigheidsbekleders gezeten waren. Bij zijn intrede in de stad luidden de drie grote klokken van het stadhuis. Dit gebeurde opnieuw toen hij het stadhuis betrad na het 'Te Deum' bijgewoond te hebben in de kerk van de paters augustijnen. Toen hij van daar naar zijn ouderlijk huis ging voor een heerlijk glas wijn werd de grote stads-klok geluid in samenklank met al de andere klokken van de stad. De magistraat schonk hem een groot zilveren wasbekken en een daarbij horende schenkan met een waarde van 600 florijn. Hij had immers rijke ouders, parochianen van Sint-Salvator. De derde in deze universitaire wedstrijd was eveneens een Gentenaar, oudleerling van het bisschoppelijke seminarie.

Judocus Goethals was de zoon van Judocus en Joanna Wallaert, geboren te Gent (Sint-Jacobsparochie) op 5 september 1662 en overleden op 15 december 1742. Zijn vader was een succesrijk koopman in lijnwaad. 'Hij had immers rijke ouders' ... schrijft Nottingham waarmee hij ongetwijfeld het ontbreken van baar geld in het present wil verklaren. Primus Hubertus Raellen had vier jaar voordien een pronkbeker en 360 florijn cadeau gekregen. Zijn vader zal het als hoedenmaker wel niet zo breed gehad hebben als koopman Goethals. (Zie volgnr. 253). Judocus Goethals was oudleerling van de Latijnse school van de augustijnen waardoor ook die deelachtig werden aan de eerbetuigingen. In 1704 werd hij kanunnik van het Sint- Baafskapittel maar bleef als hoogleraar te Leuven doceren tot in 1713. Van dan af aan was hij residerend kanunnik tot aan zijn overlijden. Op 4 april 1732 werd hij ook nog aartsdiaken. Hij fundeerde bij testament enkele studiebeurzen¹³⁵ .

306. - (n° 141) 7 jan. 1682. De prins van Parma, gouverneur van België, heeft aan de Gentenaars de oude privileges teruggegeven die de Franse koning hen ontnomen had na de verovering van de stad op 9 maart 1678. Zij kregen de macht over de stadspoorten terug, de sleutels van de stad kwamen terug in de handen van de hoogbaljuw en de kapiteinschappen van de burgerwacht werden weer opgericht. De stad mocht op haar kosten 40 grote kanonnen laten gieten en munitie van oorlog bestaande uit buskruit en kanonskogels laten aanmaken voor een bedrag van 30.000 florijn. De laatste drie punten, hoewel in het vooruit-

zicht gesteld, gingen niet in vervulling.

De gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden was sedert 1680 Alexander Farnese, tweede zoon van de hertog van Parma. Hij was een zwaarlijvig en beroerd man die geen paard meer kon bestijgen en wiens glorierijke naam alleen maar zijn onbekwaamheid en het algemeen verval des te beter deden uitkomen, zoals Adrien Foppens het in zijn geheime memoires uitdrukt¹³⁶.

307. - 26 januari 1682. Op die dag werd ons land door een overstromingsramp getroffen doordat een zware storm enige zeedijken deed begeven. Meerdere plaatsen liepen onder water hoofdzakelijk in Holland, Zeeland, Vlaanderen en Brabant en in verschillende ervan verdronken mensen en dieren.

Inderdaad twee dagen na de springvloed van 24 januari teisterde een zware noordwesterstorm het mondingsgebied van de Schelde, de Maas en de Rijn. Het opgestuwde water veroorzaakte grote overstromingen. Wat de Zuidelijke Nederlanden betreft overstroonden vele polders langs de grens met Zeeuws-Vlaanderen : in het westen gebeurde dit in Sint-Anna ter Muiden, Lapscheure, Moerkerke en Watervliet ; in het centrum rond Sas van Gent; en in het oosten in Wachtebeke en Liefkenshoek. In Kallo begaven de zeedijken en het land overstroomde tot bij het Vlaamse Hoofd. Verderop landinwaarts overstroonden op de linker Scheldeoever Zwijndrecht, Melsele, Beveren en Kruibeke. Op de rechter Scheldeoever was het al niet beter : In Dendermonde stond het water zo hoog in de straten dat men er met schuiten kon varen. De Rupel en de Dijle traden eveneens buiten hun oevers en veroorzaakten watersnood in Brabant. Veel mensen verdronken. Op de tijdgenoten maakte die overstromingsramp een diepe indruk¹³⁷.

308. - In maart 1682 rees een ernstig geschil tussen de kapittelheren enerzijds, de pastoor en de kerkmeesters anderzijds omwille van het beeld van de verzen Christus dat zij boven het kerkportaal aan de korenmarkt hadden laten aanbrengen en het beschadigde beeld van Sint-Veerle dat zij weggenomen hadden. De 7e dezer verkregen de kapittelheren van de Raad van Vlaanderen een voorlopig vonnis dat de verwijdering van dit beeld beval. De pastoor en de kerkmeesters verhinderden de uitvoering van dit vonnis omdat zij daarvoor tot de 9e de tijd gekregen hadden. Op die dag moest het vonnis dus onherroepelijk uitgevoerd worden niettegenstaande de pastoor en de kerkmeesters de onrechtvaardigheid ervan aantoonde in een verzoekschrift (*m. a. w. zij voerden het vonnis niet uit*). Zonder daarmee rekening te houden kwam apparitor Wauters om drie uur in de namiddag met twee van zijn assistenten naar het huis van de pastoor en terzelfdertijd gingen twee anderen naar het huis van de kerkmeesters Ghoetgheluck en Lucas de Haze en arresteerden hen (*d. w. z. consigneerden hen thuis*) De apparitor en zijn assistenten gingen daarna een maal nemen in

de herberg De Cleene Sterre op de korenmarkt. 's Anderendaags wilden de pastoor en de kerkmeesters omwille van de lieve vrede heel het gewrocht van het nieuwe portaal weghalen en het beeld van Sint-Veerle op zijn oude plaats terugzetten. Toen de werklui met de afbraak begonnen, verzetten de parochianen zich daartegen en dreven hen tot driemaal toe weg, bij zover dat het vonkje van een rel op korte tijd een uitslaande brand werd wat groot schandaal verwekte en levensgevaar betekende voor al de kapittelheren maar vooral voor de proost, deken Nicolaus de Smet en de anderen. Zij vluchtten in de sacristie en de kapittelzaal om zich aan de volkswoede te onttrekken en hun leven veilig te stellen. De kanunniken die de mis in het koor bijwoonden werden ook bedreigd, vooral D. Smet (sic) die celebreerde. Daarna ging het volk naar het huis van de pastoor en verjoeg er de apparitor en zijn vier assistenten, forceerde de tuindeur aan de kant van de straat en gingen naar het huis van de hiervoor genoemde kerkmeesters waar zij eveneens de twee assistenten wegjoegen. Om verder onheil te voorkomen ging op 12 dezer C. D. Coene, kerkmeester en advocaat bij de Raad van Vlaanderen Vlaanderen in naam van de pastoor en de kerkmeesters naar Brussel waar hij in de Privé-raad een verzoekschrift neerlegde waarin Zijne Koninklijke Majesteit op de hoogte gebracht werd van het vonnis, in de Raad van Vlaanderen gewezen.

De Privé-raad hervormde het vonnis, door het een staat te geven (*d. i. de uitvoering ervan op te schorten*)¹³⁸ en stelde commissarissen aan om haar te informeren. Die commissarissen waren de bisschop van Gent en Ampl. D. de voorzitter van de Raad van Vlaanderen.

Nadat de kapittelheren aan de pastoor en de kerkmeesters hadden laten weten dat zij in de Raad van Mechelen een actie zouden instellen om de uitvoering van dit vonnis te beletten stuurden zij daarheen hun advocaat. Hij bleef daar tot de 16e van deze maand, d. i. tot op de dag dat het vonnis van de Privé-raad die hij – zonder succes echter - te Brussel had willen beletten, geregistreerd werd (*m. a. w. kracht van gewijsde had gekregen*). De advocaat van de kapittelheren had er bijgevolg vruchteloos tijd en moeite in gestoken.

Ondertussen werden verschillende verzoeningspogingen ondernomen zowel door de kapittelheren als door de Ampl. D. voorzitter (*van de Raad van Vlaanderen*). Die van de eersten waren onbespreekbaar en die van de laatste waren de redelijke, reeds eerder geformuleerde voorstellen nl. dat de pastoor en de kerkmeesters een nieuw beeld van Sint-Veerle zouden laten maken en op het fronton van de kerk plaatsen in de plaats van de Verrezen Zaligmaker, 2° dat één of twee kapittelheren een zetel zouden krijgen in de kerkfabriek en de armen-dis, naast de pastoor, de kerkmeesters en de dismeesters, 3° als deze twee punten niet konden aangenomen worden dat dan aan de kapittelheren een vrije terugkeer naar hun oude kapel zou verleend worden. Deze drie punten werden verworpen als tegenstrijdig met de redelijkheid en het contract van translatie.

Daarop deed de Ampl. D. voorzitter andere voorstellen : 1° Een nieuw beeld van Sint-Veerle zou op kosten van de kerk gemaakt worden en geplaatst, zoals het hoort, onder het beeld van de Zaligmaker, 2° de kosten door het geschil veroorzaakt zouden door de pastoor en de kerkmeesters gedragen worden, 3° om een duurzame vrede te garanderen zouden de kapittelheren naar hun oude kapel mogen terugkeren. Die laatste twee punten konden niet aanvaard worden omdat ze indruisten tegen de rechtvaardigheid en het contract van translatie, het eerste wel op voorwaarde dat de kerk niet zou gehouden zijn dit beeld te laten repareren als het in de toekomst zou beschadigd of verminkt worden.

Deze voorstellen werden aan de pastoor en de kerkmeesters gedaan in het huis van de Ampl. D. voorzitter zowel op 4 augustus als op 16 november. Tenslotte werden beide partijen op 4 december afzonderlijk op het bisschoppelijk paleis ontboden bij de bisschop en de voorzitter als koninklijke commissarissen. Die spoorden beide partijen tot verzoening aan om groter schandaal te voorkomen en vroegen hen de voorwaarden van een overeenkomst onderling te bespreken. Op 20 januari 1683 compareerden de afgevaardigden van beide partijen in het bisschoppelijk paleis voor de koninklijke commissarissen en raadsheer Van der Brugghe waar de onzen de onredelijke voorstellen van het kapittel aanhoorden. De pastoor deelde die, op 30 januari, in een vergadering te zijnen huize mee aan de abt van Sint-Pieters als patronus van onze kerk en aan de edelen en notabelen van de parochie. Ze onthaalden die op hoongelach, verwierpen ze eenstemmig en bleven mordicus vasthouden aan de akte van translatie en de koninklijke decreten.

Op 3 februari tenslotte verschenen de partijen gezamenlijk in het bisschoppelijk paleis voor de koninklijke commissarissen en raadsheer Van der Brugghe waar zij de blijvende onenigheid vaststelden en derhalve wrokkig uit elkaar gingen.

Op 4 februari ontvingen de pastoor en kerkmeester Coene de voorzitter (*van de Raad van Vlaanderen*) die zij met veel inspanning naar hun zienswijze konden doen overhellen nl. dat een beeld van Sint-Veerle zou geplaatst worden op kosten van de kerk die ook de kosten van het geschil zou dragen. Onzeker van de houding van raadsheer Van der Brugghe lieten zij hun voorstel bij hem bepleiten door raadsheer Van den Meersche en konden hem ook in die richting doen neigen. (f° 143) Uiteindelijk kwamen op 6 februari de pastoor en de kerkmeesters bijeen op het stadhuis (om geen argwaan te wekken) waar zij na rijp beraad besloten twee afgevaardigden naar Brussel te sturen om de Privé-raad te informeren zoals de commissarissen voorgeschreven hadden. De pastoor en advocaat Coene gingen er als afgevaardigden heen en op de dag dat zij er aankwamen werd het vonnis gewezen in de geest van de pastoor en de kerkmeesters. Daarin werd geordonneerd dat de kapittelheren zich tevreden dienden te stellen met het voorstel door de tegenpartij gedaan te weten dat het beeld van Sint-

Veerle onder het beeld van de Verrezen Christus zou geplaatst worden, zoals het hoort, met als onderschrift in gouden letters : ECCLESIA COLLEGIATA Stae PHARAILDIS AD D. NICOLAUM. Aan de voeten van het Christusbeeld werd terzelfdertijd een chronogram geplaatst: eXCeLsUs trIUMphaVIIt DeUs (wat 1682 geeft).

En zo kwam deze hevige twist tot bedaren met grote en nutteloze kosten voor het kapittel.

De Privé-raad of Geheime Raad was één van de drie Collaterale Raden naast de Raad van State en de Raad van Financiën die door het edict van Keizer Karel van 1531 ingesteld werden. Hij had een ruime bevoegdheid op politiek-juridisch en een controlerende op wetgevend gebied. Hij was samengesteld uit 12 juristen onder de leiding van een edelman en was de sterkste steun van het vorstelijk gezag.¹³⁹

Conradus Vander Brugghe, raadsheer in de Raad van Vlaanderen woonde in de veldstraat met zijn echtgenote Joanna Maria (zonder vermelding van de familienaam), zijn 5 kinderen, een secretaris, 2 meiden, en 2 knechten. Zijn zuster Aldegonde woonde bij hem in¹⁴⁰.

309. - Op 2 mei 1682 kreeg Cornelius Sneps een vrije sepulture in het koor voor de som van 132 florijn in dewelke op 3 mei zijn echtgenote D. Petronella Angelina Goijvaert plechtig begraven werd. Omdat op die plaats de overlappende grafzerk van Franciscus Cornelis moeilijkheden ging veroorzaken vergunden en lieten de pastoor en de kerkmeesters voor dezelfde prijs een nieuwe sepulture maken aan de zijingang van het koor langs de kant van de sacristie. Zij gaven hem de wettige eigendomstitels en kwijtschriften.

Cornelius Sneps woonde in 1681 in de predikherenlei met zijn echtgenote P.A. Goovaerts, een dochtertje Angelina van 7 maand oud en twee dienstmeiden¹⁴¹.

310. - Op 3 mei 1682 verschenen voor de eerste maal in het lof de confraters van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament, heropgericht met de instemming van de bisschop die zijn goedkeuring aan de regels ervan gegeven had. Zij zijn ten getale van acht : de pastoor , de onderpastoor, de kapelaan, Petrus Lombaert, Guilielmus Vincent, Judocus Couseijn, Jacobus Wijckaert, Petrus Van den Berghe, Petrus Van Dale, Anthonius Van Hemst, Adam Alazia, Christianus De Neef en Franciscus ... (niet ingevuld). Hun aantal groeide zinderogen aan tot stichting van het volk omwille van hun aanwezigheid in het lof op iedere zondag door het jaar en in de mis en het lof voor het Allerheiligste op iedere vrijdag.

Zij zijn met zijn achten, schrijft Nottingham maar hij somt er 13 op !

311. - Op 17 augustus 1682 kwamen de pastoor en de kerkmeesters met mees-

ter steenhouwer Jakob Pieters overeen om voor de som van 900 florijn en 6 pattacons de marmeren onderbouw te maken van het tabernakel van het Allerheiligste sacrament. Het werk was af in 168... (*niet verder ingevuld*)

Eigenlijk kostte die onderbouw 24 florijn en 8 stuivers meer, wat de waarde is van 6 patagons.

312. - Op 7 september 1682 overhandigde meester orgelbouwer Nicolaus Langle aan de pastoor en de kerkmeesters het grote en het kleine orgel. Ze waren in de vereiste vorm afgewerkt. Zij betaalden hem daarvoor 800 florijn. Voor het eerst werden ze bespeeld op de feestdag van de kerkwijding.

De feestdag van de kerkwijding valt in het bisdom Gent heden ten dage op 23 oktober voor al de kerken waarvan de wijdingsdag niet bekend is.

313. - Op 25 november 1682 lieten Dla. de weduwe Serwauters en haar zoon in het koor van onze kerk een zerk plaatsen op haar vrije sepulture die zij daar voor 120 florijn gekocht hadden. De pastoor en de kerkmeesters overhandigden haar de 36 florijn die zij verschuldigd waren als kosten van het geschil en als morele schadevergoeding.

Welke de aard van dit geschil geweest is vermeldt Nottingham niet.

314. - (f° 144) Op 24 november 1682 lieten de confraters van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament hun confrerievaandel maken. Het heeft hen ongeveer 700 florijn gekost en het was op 24 juni daarop afgewerkt en uitgesteld.

Het octaaf van Sint-Niklaas, patroonheilige van onze kerk werd dit jaar plechtig gevierd. De pastoors celebreeerden 's ochtends op plechtige wijze de H. Mis.

315. - Op 25 november 1682 beloofden Dlae Anna en Isabella Gheeraerts, allebei g. d., en zusters van R. D. Joannes Gheeraerts eertijds kanunnik van onze kerk dat zij na hun overlijden een eeuwigdurende plechtige octaaf zouden funderen ter ere van Sint-Nicolaus bisschop en daarenboven zes H. Missen in de week : iedere maandag en dinsdag één tot lafenis van de ziel van hun broer kanunnik, iedere woensdag en donderdag één tot zielelafenis van Dla. Anna en iedere vrijdag en zaterdag één voor Dla. Isabella. Dit moeten mijn opvolgers naleven en mogen zij hun leven lang deze verplichting en belofte door de pastoor plechtig aangeaan indachtig zijn.

316. - Op 31 januari 1683 werd een algemene collecte gehouden in iedere parochie van onze stad ten voordele van diegenen die in de polders en in heel Vlaanderen in nood verkeren tengevolge van de overstromingen van 26 januari

1682. In onze parochie bracht die 20 florijn, 20 stuivers en 2 penningen op. *Nottingham schrijft 20 flor. 20 ass. 2. Als een as hier ook de waarde heeft van een stuiver waarom schrijft hij dan niet 21 fl. ?*

317. - Door tussenkomst van onze bisschop Ill. & R. D. Albert de Hornes verleende onlangs Zijne Heiligheid paus Innocentius XI een volle aflaat die in alle parochiekerken van de stad, volgens een beurtrol, kon verdiend worden op iedere zondag gedurende een heel jaar. De bedoeling daarvan was de zondaars van de weg der boosheid af te keren en door een waar berouw tot God terug te brengen. De eerste kerk die aan de beurt kwam was de kathedraal, op 3 december 1682. In onze collegiale kerk gebeurde dit op de derde zondag van Januari 1683 en zo verder in alle andere parochiekerken. Aangezien echter van bij het begin deze devotie maar op een lauwe manier beoefend werd mag men vrezen dat het succes ervan eerder gering zal zijn en de voortgang teleurstellend.

318. - 1 maart 1683. De proost van onze kerk had in de kapel van Sint-Job de schatkist vergrendeld waarin het koffertje zat met de offergaven die hem (*d. i. het kapittel*) toekwamen en dit omwille van het recht dat eenieder heeft om over zijn eigendom te beschikken. In de gewone vergadering van de pastoor, de kerk- en dismeesters werd besloten die grendel te verwijderen. De pastoor en kerkmeester advocaat Coene kweten zich daarvan zonder enig protest vanwege de betrokkene.

319. - Op 25 april 1683, beloken Pasen, celebreerde onze parochiaan R. D. David Burchgrave, baccalaureus in de theologie, op plechtige wijze zijn Eerste H. Mis in onze collegiale kerk. Dit gebeurde met de assistentie van zijn broers-priester, Carolus als diaken en Joannes als subdiaken, en met de pastoor, hun aller doopheer, als ceremoniemeester.

320. - Op 20 mei 1683 ontstond een geschil tussen de pastoor en de kerkmeesters enerzijds en de kapittelheren anderzijds over het beeld van Sint-Veerle dat krachtens het koninklijk besluit moest geplaatst worden aan het grote portaal van onze kerk. De onenigheid bestond hierin dat de pastoor en de kerkmeesters het oude, herstelde en versierde beeld wilden aanbrengen i. p. v. een nieuw (f° 145) wat de kapittelheren wilden verhinderen steunende op een verzoekschrift dat zij bij de Raad van Vlaanderen ingediend hadden. Daarop verschenen beide partijen tweemaal in het bisschoppelijk paleis voor de bisschop en Ampl. D. de voorzitter van de Raad van Vlaanderen als koninklijke commissarissen en keurden de ontwerptekening ('modella') van het nieuwe beeld goed. Zij compareerden aldaar opnieuw op 5 oktober en werden het eens onder zekere milde voorwaar-

den, primo dat de pastoor en de kerkmeesters zouden zorgen voor de aanmaak van het nieuwe beeld dat er zoals het oude moest uitzien en waarvan het model door de bisschop eerst zou goedgekeurd zijn, secundo dat de kapittelheren het oude beeld zouden overnemen en alle uitgaven gedaan voor de herstelling ervan zouden vergoeden en dat dit beeld zijn plaats zou krijgen tegen het fronton van de Sint-Veerlekapel. Het nieuwe beeld kostte 36 florijn, de herstelling van het oude heeft veel meer gekost.

321. - Op 9 juni 1683 legateerde de echtgenote van procureur Scheemaeker 50 florijn aan de armen van alle Gentse parochiekerken.

322. - Op 5 juli 1683 betaalde dismeester Joannes Crombien 132 florijn voor een vrije sepulture in het koor van de kerk in dewelke op 30 juni daarvoor zijn echtgenote Petronella begraven was geworden. Hij is een groot weldoener van de kerk die gedurende verschillende jaren waskaarsen schonk om voor het Allerheiligste te laten branden, twee overdag en één 's nachts. *In de rand* : Hij stierf op 6 juni 1691 en werd aldaar twee dagen later plechtig begraven. *Die randnoot is de allerlaatste inbreng van Nottingham geweest. Hij stierf 6 maanden later.*

323. - Op 12 juli 1683 overleed Dla. Maria Baete echtgenote van boterhandelaar Judocus Lijts. Zij legateerde aan de kerk 100 florijn en schonk evenveel aan de armen van de parochie.

324. - Op 13 juli 1683 begon Joannes Scheerlinck, ontvanger van onze parochie, de rekeningen van de kerkfabriek over te leggen van de jaren 1677 t. & m. 1681. Dit nam drie dagen in beslag en gebeurde in aanwezigheid van de pastoor, vier kerkmeesters en drie dismeesters. De kerk moet hem 1856 florijn, 18 1/2 stuiver en 4 penningen. *Nottingham schrijft : ll. 309 – 9 – 9 cum 4 deniers seu oboli. Met die laatsten worden waarschijnlijk penningen bedoeld.*

325. - Op 4 augustus 1683 legde dezelfde ontvanger de rekeningen over van de vacante kapelanijen wat de gehele dag in beslag nam. Daaruit blijkt dat hij aan de kerk 1332 florijn, 13 stuivers en 10 penningen moet.

326.- Op 5 augustus 1683 begon hij de rekeningen over te leggen van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament, die hij 's anderendaags kon afsluiten. Daaruit blijkt dat de kerk hem 181 florijn en 6 1/2 stuivers moet. Volgens deze drie afrekeningen zou de kerk hem 1461 florijn en 9 stuivers verschuldigd zijn.

Uit Nottinghams tekst blijkt dat de kerk aan de ontvanger verschuldigd was : 1856 fl., 18 1/2 st., 4 p. + 181 fl., 6 1/2 st. = 2037 fl., 25 st., 4 p. en dat hij aan de kerk 1332 fl., 13 st., en 10 p. moest. De kerk moest hem dus 705 fl. en 12 stuivers (op 6 penningen na) en niet 1461 florijn en 9 stuivers.

327. - Op 3 augustus 1683 werden publieke gebeden voorgeschreven voor de bevrijding van Wenen dat belegerd werd door een Turks leger van 150.000 man met 300 stukken geschut. In onze kerk werd een plechtige mis evenals een lof gecelebreerd tegen de heidenen. Dit gebeurde door de proost met toestemming van de pastoor aan wie het kapittel beloofde dat dit niet als precedent zou gebruikt worden. Zij zouden hem per 1 augustus een document daarover ter hand stellen, wat zij tot op heden niet gedaan hebben.

328. - (f° 146) Op 12 september 1683 kwam er een einde aan de belegering van Wenen door de Turken. Ze was op 6 juni van dit jaar begonnen. De vijand werd verslagen en op de vlucht gedreven. Zijn geschut, al de tenten en krijgsvoorraden werden buit gemaakt en 6000 man gevangen genomen evenals hun opperbevelhebber, de vizier, en dat tot grote vreugde van heel Europa met uitzondering van Frankrijk. Dit wapenfeit werd op 22 september in onze stad met luister gevierd: met vreugdevuren, klokkengelui, kanonvuur en het afschieten van ontelbare vuurpijlen wat tot acht uur in de avond geduurd heeft.

329. - Op 11 oktober 1683 schonk Dla. Joanna de Hameis, g. d., aan de kerk in volle eigendom een weide van enkele bunders gelegen te Kalken op voorwaarde dat met de opbrengst daarvan – en evenredig daarmee – een aantal missen zouden gecelebreerd worden tot lafenis van haar ziel en die van de weldoeners van de kerk.

330. - Op 3 november 1683 verliet ons R. D. Jacobus Pieron. Hij was onze onderpastoor sedert 9 februari 1678. Hij was gepromoveerd tot pastoor van Sint-Walburga, één van de vier pastoraten van Oudenaarde. De koning was er de begever van. Hij werd opgevolgd door D. Joanes Coosseijn afkomstig van 'Tricht', baccalaureus formatus in de theologie, gepromoveerd in de derde lijn. Hij had reeds twee disputen gehouden in het vooruitzicht van een licentie daarin. Het vicariaat had hem op 15 oktober jl. aanvaard.

Jacobus Pieron was door de bisschop benoemd tot pastoor van de tweede portie van Sint-Walburga te Oudenaarde op voordracht van de koning die als graaf van Vlaanderen het patronaatsrecht bezat. Het vicariaat had daar niets mee te maken zoals uit het register van begeving van beneficieën blijkt. De begever was de bisschop en niet de koning zoals Nottingham schrijft. Pastoor Georges Van Daele, zijn voorganger te Oudenaarde had spontaan geresigneerd¹⁴² waar-

door *Pieron 'de jure ordinario' d. i. zonder aan een concursus deel te nemen, kon benoemd worden. De nieuwe onderpastoor schrijft zijn naam in de parochie-registers als Cousijn. Hij was een 'Trajectensis', (een 'Trichtenaar') wat zowel van Utrecht als van Maastricht kan betekenen.*

331. - Dit jaar was er geen plechtige viering van het octaaf van onze patroon-heilige Sint-Niklaas bij gebrek aan middelen. Dit was de eerste maar ook de laatste keer.

332. - Op 30 september 1683 werd een plechtige requiemmis gecelebreerd met gelui van de drie klokken, ter intentie van al diegenen die tijdens het beleg van Wenen het leven verloren. De celebrant was de proost. Vooraf hadden de kapittelheren om het gebruikelijke salaris verzocht waarin de pastoor en de kerkmeesters hen voldoening schonken. Dit voorbeeld van vroomheid om voor hun zielen te bidden vond navolging in de andere kerken van de stad zowel in de parochiale als in de reguliere.

333. - Op 9 oktober 1683 compareerden de pastoor en de kerkmeesters voor de schepenen om hen met aandrang te verzoeken de bestrating rond de kerk te herstellen en te herleggen waar nodig. Na hun argumenten aanhoord te hebben weigerden zij daaraan te voldoen. De pastoor voelde zich dan ook niet verplicht het kerkhof met keien te plaveien waarop de magistraat dan toch maar aan het verzoek voldeed.

334. - Op 16 december 1683 werd een nieuw houten altaar geplaatst in de kapel van de Naam Jesus op kosten van D^{la}. Spanhove, zuster van C. D. Speeckaert eertijds onze kerkmeester. Later werd die op haar kosten beschilderd en met een beeld van de Naam Jesus versierd. Enkele jaren later zorgde zij voor een marmeren afsluiting aan deze kapel.

335. - (f° 147) Op 18 april 1684 werden drie nieuwe vrije sepulteren gemaakt, een aan de ingang van het koor aan de kant van de sacristie voor D. Cornelius Sneps, een andere voor de familie van Carolus Schelluaert, procureur van de schepenen van gedele en een derde voor de familie van Jacobus Goetgheluck onze kerkmeester. Met de uitgedolven aarde werd de vloer van de sacristie opgehoogd nadat alle kasten eruit verwijderd waren. Een nieuwe biechtstoel werd erin geplaatst en enkele vrome beelden ter versiering. Later kwam er een wasbekken dat op enkele voeten hoogte geïnstalleerd werd om slechte geuren te vermijden en werd zij met een dubbele deur afgesloten. Het werk was af op 5 mei evenals de kasten voor de ornamenten, die gerepareerd en geschuurd werden.

336. - Op 14 maart 1684 stierf R. D. Philippus Schijters. Hij was pastoor van Sint-Michiels gedurende 2 jaar en drie maanden en voordien pastoor te Waregem gedurende 30 jaar.

Het gaat om pastoor Philippus de Schietere, magister Artium.

337. - Op 8 mei 1684 werd op kosten van N. Dla. Guilielmina de Bloijs, g. d. een marmeren altaar opgericht en een marmeren afsluiting geplaatst aan de kapel van de H. Moeder Anna. Meester Gerardus Pick voerde dit werk uit voor 156 florijn. Het was af op 24 juni.

338. - De vloer van die kapel werd op kosten van de broederschap opgehoogd en geplaveid met marmeren tegels. Daaronder werd een gemeenschappelijke grafkelder gemaakt voor de leden van die broederschap zowel mannen als vrouwen. Ieder van hen betaalde daar zes florijn voor. Uit die kapel werd de sepulture verwijderd van meester Christiaan Claijsman en overgebracht naar het koor rechtover die van meester Joannes Crombien. De broederschap betaalde voor die laatste sepulture aan de kerk 66 florijn. De overige 54 florijn moet de familie en de erfgenamen van Claijsman betalen. De pastoor en de kerkmeesters stonden die sepulture voor 120 florijn af omwille van de vele gunsten die de kerk van deze familie mocht ondervinden.

339. - Rond die tijd schonk de familie van Aegidius van Wabeke waaronder zijn vrome echtgenote Anna Maria Felicitas Backaert uit de parochie van Sint-Salvator aan het beeld van de H. Moeder Anna een kleed van zijde doorweven met bloemen in gouddraad. Het had een waarde 120 florijn .

340. - Op 31 mei 1684 arriveerden in de kerk, geschonken door D. Nicolaus Smet, 6 grote houten kandelabers bestemd voor het hoogaltaar. Hij betaalde er 54 florijn voor. Die moeten nog op zijn kosten verguld worden waarvoor hij ... (*niet ingevuld*) betaalde.

341. - Op 1 juni 1684 stierf in de Heer Er. D. Adrianus Poelman, gegradueerd kanunnik en aartspriester van het bisdom Gent, president van het seminarie en eertijds pastoor van Sint-Martinus. Hij werd de derde juni plechtig begraven. Aartsdiaken Crock celebreerde in aanwezigheid van de bisschop en de abt van Drogen.

Adrianus Poelman was licentiaat in de theologie, ° Nevele als zoon van Geraard en Joanna van Herreweghen. Hij was pastoor van Eke, Zwijnaarde en Sint-Martinus geweest. Hij werd aartspriester op 9 oktober 1674, gegradueerd kanunnik van het Sint-Baafskapittel op 2 april 1677 evenals president van het bisschoppelijk seminarie¹⁴³.

342. - (f° 148) Op 14 juni 1684 deden de gezusters Dlae. Anna en Elisabeth Gheeraerts g.ds. een schenking met de warme hand aan de kapel van Sint-Veerle in onze kerk, getuige de pastoor, de kerkmeesters en de notaris-publiek Wissaert. Die schenking bestond uit alle ornamenten van die kapel en alle andere zaken die zich na hun overlijden in de kasten ervan zouden bevinden.

343. - Op 25 augustus 1684 werd het grote portaal van onze kerk geschilderd en krachtens het koninklijk decreet voorzien van het opschrift onder het beeld van Sint-Veerle en van het chronogram onder het beeld van de Verrezen Christus. De kerk betaalde daarvoor aan de schilder 15 florijn.

344. - 18 augustus 1684. Onze kerk werd na de vespers geprofaneerd door bloedstorting. Bij het zien van onnoemelijke daden die een zekere Burick, geboortig van onze parochie, met een lichtekooi uitvoerde die hij op een wellustige wijze tot in de kerk achterna gezeten had, had een naijverige soldaat hem – ter hoogte van het grote portaal – met een stok geslagen en hem zodoende een wonde toegebracht waaruit bloed vloeide dat van daar tot aan het zuiderportaal liep langswaar het overvloedig naar buiten stroomde (sic). Diezelfde dag nog bracht de pastoor de bisschop op de hoogte van die gebeurtenis. In afwezigheid van de deken en de aartsdiaken nam hij echter geen enkele beslissing. 's Anderendaags informeerde de curia de bisschop over de echtheid van de feiten nadat de promotor de aanwezigheid van bloed in de kerk vastgesteld en getuigen gehoord had. Om 4 uur in de namiddag verklaarde de bisschop dat de kerk geprofaneerd was en dus gereconcilieerd moest worden. Hij gelastte zijn secretaris de pastoor op te dragen het nodige te doen om de kerk 's anderendaags, zondag 20 augustus, gesloten te houden. Alleen om 3 uur in de namiddag mocht een homilie gehouden worden zonder lof waarna de kerk terug onmiddellijk moest gesloten worden.

Drie dagen lang hebben de kapittelheren de goddelijke diensten gecelebreerd in de kapel van Sint-Veerle waaronder op zondag de 20ste maar zonder lof noch predicatie zoals overeengekomen. Aangezien echter enkele lijken moesten begraven worden en enkele kinderen gedoopt riep de pastoor bij de bisschop de dwingende noodzakelijkheid van een reconciliatie in. Daarop gelastte die de deken van de kathedraal met de uitvoering van de reconciliatie van het kerkhof wat om 5 uur 's namiddags in aanwezigheid van de clerus gebeurde.

Op 22 augustus kwam de bisschop op aandringen van de pastoor naar de kerk. Om 10 uur werd hij aan het grote portaal door de kapittelheren ontvangen. Hij kuste er het kruis, werd met wijwater besprenkeld, driemaal door de proost bewierookt en processiegewijs naar het hoogaltaar geleid waar hij neerknielde op het 'faldistorium' waarna allen naar het kerkportaal terugkeerden waar de bisschop het water wijdde dat voor de reconciliatie zou gebruikt worden. Ver-

volgens knielde hij neer op het 'faldistorium' dat ondertussen daarheen gedragen was, reciteerde enkele gebeden en ging processiegewijs met de clerus rondom de kerk terwijl hij overal wijwater sprenkelde. Teruggekomen aan het kerkportaal bad hij opnieuw, trad daarna de kerk binnen en ging processiegewijs naar het hoogaltaar terwijl hij de litanie van alle heiligen bad waar de clerus op antwoordde. Daar wijdde hij het water vermengd met zout, asse en wijn waarmee hij van daar uit al sprenkelend viermaal langs binnen de kerk rondging evenals in al de kapellen en rond al de altaren. (f° 149) Aan het einde van de derde rondgang besprenkelde hij nadrukkelijk de met zand afgetekende plaats waar bloed gevloeid had. Daarna ging hij – nog altijd met pontificale gewaden bekleed – naar het hoogaltaar waar hij de gewone gebeden reciteerde om zich daarna in de sacristie terug te trekken na aan de gehele kerk zijn zegen gegeven te hebben. Ondertussen werd het hoogaltaar en al de andere altaren terug van al hun ornamenten voorzien waarvan zij vóór de wijding ontdaan waren en werden de klokken geluid. Daarop schreden de bisschop, de aartsdiaken en R. D. Van der Moeren met koormantels bekleed naar het hoogaltaar gevolgd door de secretaris, de ceremoniemeester en andere leden van de clerus om de mis te celebreren. Nadien celebreerde de pastoor in opdracht van de bisschop de mis aan een ander altaar.

En zo was de kerk na een voor alle parochianen bedroevende onderbreking van drie volle dagen tot hun grote vreugde gereconcilieerd. Het schelmstuk van één man had een geheel volk verstoord, één slechterik een gehele menigte in droefenis gedompeld.

Een 'faldistorium' is een plooibare X-vormige bisschopszetel met armleuningen maar zonder rugleuning. Het wordt als mobiele troon door bisschoppen en kardinalen gebruikt en voorzien van een kussen ook als bidstoel¹⁴⁴.

NOTEN

¹²⁹ Begrafenisregister van de Sint-Niklaasparochie.

¹³⁰ o. l. v. M. Cloet, o. c., noot 20.

¹³¹ Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique, doctrinaire et historique. Tome X, col. 264. Paris 1980. - E. Rembry. Le P. Marc d' Aviano. La Délivrance de Vienne en 1683. Voyage de Marc d' Aviano dans les Pays – Bas en 1681. Brussel 1884.

¹³² J. Decavele. Uit het Gentse rariteitenkabinet. Wonderbaarlijke gebeurtenissen op de vrijdagmarkt, in Toerisme in Oost-Vlaanderen, 33 (1984), 26-30.

¹³³ F. de Smidt. Het westportaal van de Sint-Niklaaskerk te Gent. in Verhandelingen van de K. Vl. Acad. voor Wet. Lett. en Sch. Kunsten van België. Klasse der Schone Kunsten, jg. XXXII, nr. 24. 1970.

¹³⁴ L. A. Collinez, o. c., noot 9, 231.

¹³⁵ E. Ossieur. Judocus Goethals. Primus van de universiteit van Leuven (1662-1742) in Vlaamse Stam 30 (1994), 1-31. - N. B. W. 15 (1996).

¹³⁶ Aangehaald in H. Pirenne. *Histoire de la Belgique*. Dl 3. 5e ed. s. d.

¹³⁷ M. K. E. Gottschalck. *Stormvloed en rivieroverstromingen in Nederland*. Deel III. Assen, Amsterdam. 1977, 293 en vlg.

¹³⁸ K. Stallaert. *Glossarium van verouderde rechtstermen ...* Leiden 1890. Daarin komt 'status' of 'staat' niet voor, wel stateren = 1. Een zaak in dezelfde toestand houden, 2. opschorten, staken.

¹³⁹ Rob. Van Roosbroeck, *in Twintig Eeuwen Vlaanderen*. Deel 2, Hoofdstuk I en VII.

¹⁴⁰ *Status Animarum*, o. c., noot 2, folio 13ro.

¹⁴¹ *Status Animarum*, o. c., noot 2, folio 64vo.

¹⁴² RAG. Fonds bisdom, Sint-Baafs, Reeks B 156, fo 113.

¹⁴³ E. A. Hellin, o. c., noot 53, 212 en 280.

¹⁴⁴ o. l. v. R. Lesage, o. c., noot 18, s. v. Faldistoire.

E. OSSIEUR
('t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE

Op 20 april 1898 stelde Hermann Van Duyse, in de rubriek "Borduursels - Oudheidkundig Museum, nrs. 844-845 - XVIIIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Geborduurde wapenschilden van de Nering der Molenaars

Vroeger was het vak van molenaar van zeer groot belang.

Voor wat Gent betreft kan men zich daar rekenschap van geven door een blik te werpen op het Panoramisch zicht van 1534.

Gespreid over het grondgebied van het St-Baafsdorp en op dat van St-Pieter, bereikten de molens hun grootste dichtheid op Akkergem waar er zijn binnen de stadsomwallingen en op de vestingsmuren zelf.

De molens zijn talrijk op Meulestede en wettigt de naam "stad van de molens" die gegeven werd aan deze wijk.

De Molenaars bezaten een gildehuis dat gelegen was in het centrum van hun bevoorradingsplaats, nabij de Korenmarkt, de Spijker en de graanstapelhuizen. Dit huis: de *Windas* reeds vermeld in de XIVe eeuw, werd in 1530 door de Nering afgestaan aan de Vrije Schippers die op deze plaats hun nu nog bestaand gildehuis bouwden.

Door de Carolijnse Concessie werden de Molenaars samengevoegd met de Olieslagers die, zoals zij, de wind en het water als drijfkracht gebruikten.

De twee wapenschilden die het Museum bezit meten 0,26 x 0,20 m. Ze dienden om bij de begraafing van gildebroeders het lijkkleed te versieren. Het borduursel, dat uitgevoerd is in zijde en gedeeltelijk verguld zilver, stelt in het midden hun patroonheilige voor: Sint-Victor, gekleed als een Romeinse centurio.

In de ene hand houdt hij een zwaard, op de andere uitgestrekte hand staat een windmolen.

De omkadering, bevestigd op een vorm van gemodeleerd papier, is uitgesneden; palmen en lambrekijnen versieren het leder dat een vorm heeft die de eerste jaren van de XVIIIe eeuw verraadt.

De afbeelding op de fiche leende zich niet tot reproductie.

MAURICE DE BROGLIE

Vele jaren geleden schreef Pierre Kluyskens het volgend artikel over deze 19e Bisschop van Gent. Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 1989 - N° 4 - pp. 190-196

Op 5 september 1766, wordt op het kasteel de Broglie, in Normandië, een zevenmaands wichtje geboren, zo teer, zo zwak, dat men het ergste vreest wanneer men het ten doop draagt, waar het gekerstend wordt, als Maurice, Jean, Madeleine, prins de Broglie, een naam die hoog en trots klinkt in het Frankrijk van voor de omwenteling.

Dit zwakke kind dat een droevige jeugd kende, zou later, als bisschop van Gent, een zo bewogen als tragisch lot worden toebedeeld.

Zijn verwickelingen met Napoleon en met Willem I nemen een belangrijke plaats in, in de kerkelijke geschiedenis van ons bisdom en in de politieke geschiedenis van ons land.

Tot tweemaal toe werd de prelaat tot de ontorende straf van de verbanning veroordeeld en hij mocht terecht in zijn eigen levensbeschrijving zeggen: "Ma vie, c'est-à-dire mes malheurs"!

Maurice de Broglie is een figuur die menig historicus zou moeten boeien. Eigenaardig genoeg, is er van zijn leven, van zijn werk, van zijn rol, nog geen volledige en omstandige studie verschenen: wel bestaan er een massa documenten en geschriften over deze enigmatische en moedige prins, doch zij getuigen niet allen van de nodige onpartijdigheid om zijn loopbaan objectief en human te kunnen situëren en ontleden. De meeste auteurs maken van de Gentse bis-

schop een held, een martelaar, een paar schrijvers vielen hem heftig aan en hij zelf heeft zich in een autobiografie die gaat van zijn geboorte tot 1812, trachten te schetsen en begrijpelijk ook trachten te justifiëren.

Alles bij mekaar is Maurice de Broglie een aantrekkelijke figuur.

Zijn zwak gestel blijkt wel zijn voornaamste handicap in het leven te zijn geweest. De minste fysische of geestelijke inspanning vergde enorm veel van zijn krachten, te veel in bepaalde omstandigheden en dan begaf de veer; zacht van inborst zoals de meeste ziekelijke personen, uiterst gevoelig van karakter en temperament, met een aangeboren aanleg voor diplomatie en orde, kon hij, en dat is ook een karakteristiek van mensen die voelen dat zij fysisch niet sterk genoeg zijn om het lang uit te houden, geweldig opschieten en beslissingen nemen die noch zijn tender voorkomen noch zijn gewone zachtmoedigheid kon doen veronderstellen.

Zonder een pathologisch geval te zijn, is Monseigneur de Broglie ontegensprekelijk in veel van zijn houdingen en daden, beïnvloed geconditioneerd geweest door zijn zwak gestel.

Er zijn in zijn loopbaan gebeurtenissen geweest die, door hun similitude, aanleiding hadden moeten geven tot eenzelfde, tot een identieke reactie: welnu dit is bij hem het geval niet geweest; in zijn conflict met Napoleon, bleef het lange tijd latent, gaf hij maandenlang toe, voordat hij kordaat afbrak; enkele jaren later vatte hij ogenblikkelijk vuur in zijn conflict met Willem I. Het is, menen wij, niet uit te leggen door zijn oorsprong, zijn nationaliteit. Als gewezen émigré, had hij wellicht meer redenen om een Napoleon dan een Willem te haten, en ten andere, in de beide conflicten schijnt hij wel enkel de belangen van de Kerk voor ogen te hebben gehad, zelfs al lijkt zijn standpunt in al die aangelegenheden ons vandaag erg categoriek en fanatiek te zijn geweest, doch wij moeten zijn handelswijze in haar tijdscomplex kunnen terugplaatsen. Dit verschil in houding is dan weer grotendeels pathologisch uit te leggen; en inderdaad wanneer wij zijn autobiografie ontleden, zien wij op elke bladzijde welke invloed zijn gezondheidstoestand op zijn gedragingen heeft uitgeoefend.

Er steekt nog veel romantisme in deze autobiografie. Wanneer de Broglie het over zijn kinderjaren heeft, denkt men soms een Werther aan het woord te hebben "Mon enfance se passa dans une langueur qui fut l'apanage de ma triste existence".

Twee wegen staan voor hem, als lid van de hoge adel, open: deze van de wapens, deze van de geestelijke stand, op dat ogenblik geen al te zware karwei wanneer men van prinselijke oorsprong is, en nochtans "il m'a coûté depuis des chagrins, il a été la source des malheurs dont je suis de plus en plus la proie". Een longontsteking begin 1789 ondermijnt zijn gestel en enkele maanden later, wanneer de Omwenteling losbreekt, is het de vlucht naar Duitsland, met

zijn vader, roemrijke maarschalk met een halve eeuw dienst in de koninklijke legers.

Voor Maurice de Broglie en zijn familie begint het pijnlijk leven van de émigrés: zij vluchten van stad tot stad, arm, ziek, moreel geknakt door de overwinningen van de Republikeinse legers. Zijn twee broeders en zijn zuster sterven, nog heel jong, in die ongelukkige jaren, maar plots komt een kentering. Op een receptie aangeboden door Frederik-Willem II, koning van Pruisen, wordt de jonge Maurice de Broglie door de oude vorst opgemerkt en het wordt het begin van een lange, diepe vriendschap. De jonge geestelijke zal Frederik op al zijn verplaatsingen vergezellen. De koning, vooraleer te sterven, benoemt de Broglie proost te Posen in Polen, waar hij zeer gastvrij werd onthaald, waarschijnlijk niet al te veel werk had en drie jaar verbleef, ziek en melancholisch als steeds: "Je ne fis que lutter contre la maladie de langueur qui me consumait... Après avoir lutté trois ans contre la consommation et le spleen que me ravageait, affreuse maladie que donne de la vie un dégoût extrême, le vieux médecin qui m'avait si longtemps empêché de mourir, me dit que le seul air natal pourrait peut-être me rétablir".

Na een afwezigheid van tien jaar, vindt de Broglie de vadergrond terug, bijna op het ogenblik dat Bonaparte het Concordaat met de Heilige Stoet ondertekent. Dit gebaar is beslissend voor de optie die de Broglie zal nemen. Hij ziet, hij begroet in Bonaparte de hersteller van de katholieke eredienst.

De gebeurtenissen volgen elkaar snel op: Bonaparte wordt keizer, en de Broglie aalmoezenier van de keizer!

Het moet een kolfje naar zijn hand geweest zijn, een betrekking zonder veel zorgen en kommer, juist iets voor een ziekelijke prins, beleefd, welopgevoed en vroom: 's morgens de mis opdragen voor Z. Majesteit en voor het overige af en toe paraderen in de salons, bij een ontvangst, een toneelvoorstelling. Kardinaal Fesch drukte hem nog eens op het hart dat Napoleon niet veel hield van lange missen en gaf de Broglie de raad die men menig pastoor nog vandaag zou kunnen geven: "Monseigneur il faut être à l'autel aussi long que la dévotion l'ordonne et aussi court qu'elle le permet". De Broglie volgt de raadgeving, vergezelt Napoleon in Italië, keert naar Parijs en het Hof terug, waar hij, tussen twee koortsaanvallen of ziekten in, een dolce farniente leven leidt. Hij bekent het ten andere zelf: "Doué d'un caractère heureux et gai je m'amusais dans cette Cour". Wanneer het leven hem toelacht, schijnt hij dus wel een vrolijk karakter te kunnen hebben, hetgeen ons aanzet te schrijven dat in al zijn ziekten, zijn spleen, enz. de verbeelding wel een zekere rol heeft gespeeld en dat Maurice de Broglie, zonder het te willen bekennen, een grote neurastenie was!

Na de kinderjaren in Normandië, een ballingschap in Duitsland, een verblijf van drie jaar in Polen, een rustig leventje aan het Hof te Parijs, een nieuwe be-

diening in Italië, wordt Maurice de Broglie bisschop van Acqui benoemd en in november 1805 neemt hij bezit van zijn bisdom bij Turijn. Het staat hem niet erg aan en... hij wordt ziek: "une langueur toujours croissante et rapidement à son comble". Hij vindt gemakkelijk een geneesheer die hem een rustkuur in Frankrijk oplegt en hem verbiedt naar Acqui terug te keren, waar, ons inziens, het klimaat nochtans veel gezonder dan in Frankrijk moet zijn!

In november 1806, voldoende hersteld, is hij opnieuw te Parijs: kardinaal Fesch heeft hem de bisschoppelijke zetel van Orleans beloofd, doch in de kerkelijke middens zoals in het leger, volgen bevelen en tegenbevelen elkaar snel op: de Broglie grijpt naast het bisdom van Orleans maar wordt bisschop van Gent benoemd, in vervanging van Mgr. Fallot de Beaumont.

Maurice de Broglie is 41 jaar oud wanneer hij op 20 november 1807 bezit komt te nemen van zijn nieuw bisdom. Hij is klein, tenger, bleek; mensen die hem komen begroeten en toejuichen, -want het onthaal van overheden, geestelijkheid en bevolking is zeer hartelijk-, zeggen: het is nog een jongeling, zonder ervaring, zonder wilskracht. De Broglie heeft het voorzien. Gecomplexeed als hij is, wil hij onmiddellijk bewijzen dat hij niet is hetgeen zijn uiterlijk voorkomen laat vermoeden. Zijn maidenspeech aan de Gentse geestelijkheid is de brutale, geforceerde reactie van iemand die zich streng, autoritair, ambitieus wil aanstellen en het in de grond niet is, maar hij denkt dat het de enige manier is om niet van meetaf gekelderd te worden. Zijn woorden vallen hard, zwaar, gebiedend: "c'est moi qui suis le premier Pasteur et le chef; dès ce jour je gouvernerai... j'ai voulu vous faire connaître ma résolution immuable à cet égard; dès ce jour la responsabilité pèse sur moi seul et non sur mes coopérateurs. Je crois vous rendre le plus signalé service et vous déchargeant de toute responsabilité vis-à-vis du gouvernement, pour la prendre toute entière sur moi". Eigenaardige preek voor een roomverse bisschop; Maurice de Broglie, in die lapidaire woorden, is de zoon van de maarschalk die op 27 slagvelden zijn manschappen heeft aangevoerd.

En toch is er, in de mens zelf, iets veranderd. Hij weet dat hij een van de dichtst bevolkte bisdommen van Europa in zijn macht krijgt: Gent, Brugge, Ieper, vroeger drie afzonderlijke bisdommen, hangen thans van hem af en hij voelt best welke verantwoordelijkheid hij op zich heeft genomen in een land dat bezet wordt door het land, waarvan hij een onderdaan is. Zijn taak, hij weet het best, zal zwaar zijn doch die moeilijkheid, dit perspectief wakkeren zijn enthousiasme aan: "de gelukkigste tijd van mijn arm leven breekt aan" noteert hij in zijn Mémoires.

Het leven van Maurice de Broglie is gemerkt, gebrandmerkt door het noodlot, door het fatum der oude tragediën. Broos als een serreplantje bij zijn geboorte,

zou hij zijn leven lang, in al zijn daden, geleid of misleid worden door een zwak, wispelturig, angstig gestel, dat aan lichaam en ziel zijn wetten zou opdringen. Als afstammeling van een beroemd adellijk geslacht, als zoon van een vermaarde maarschalk van de Franse koning, had Maurice de Broglie toen hij opteerde voor de geestelijke staat, het onbezonnen leven van zovele operetteprelaten van voor de Omwenteling moeten kennen, en gelukkige dagen moeten gesleten hebben als hofaalmoezenier te Versailles, als bisschop of als kardinaal. Hij werd weliswaar hoofdaalmoezenier en hij werd bisschop, doch na de Omwenteling en toen luidde de klok anders.

Zijn jeugd heeft anderzijds op zijn verdere loopbaan een onuitwisbare stempel gedrukt. Politieke vluchtelingen zijn ten alle tijde, nooit meer volwaardige burgers geworden, voelen zich nergens meer thuis en de Broglie leed, als de meeste émigrés, aan een soort vervolgingscomplex, dat hij, in zijn autobiografie, wegdoezelt in het woordeke “spleen”.

Met zijn benoeming te Gent, hoopte hij alvast zijn verleden de rug toe te keren, en het zelfs volledig te vergeten. En inderdaad, de eerste maanden schijnt alles hem toe te lachen, hij voelt dat hem, als zielenherder van een dicht bevolkt bisdom, een heerlijke taak te wachten staat: de verstandhouding met de geestelijkheid is uitstekend en de bisschop kan een aantal initiatieven ontplooiën die zijn persoonlijk gezag verstevigen en zijn populariteit aanmerkelijk doen toenemen: een nieuw seminarie te St. Niklaas, de stichting van Doornzele te Gent, de feestelijkheden voor de heiligverklaring van de Heilige Coleta, enz.

Er waren niettemin diepe wonden te helen, ook in het bisdom: Mgr. Fallot de Beaumont, zijn voorganger, had reeds besloten het onderscheid tussen beëdigde en niet geassermenteerde priesters af te schaffen en de Broglie zette, op zijn beurt, alles in het werk om deze pijnlijke zaak definitief te begraven en verzoening te brengen. In alle omstandigheden trachtte hij de kerk midden het dorp, de kathedraal midden het bisdom te houden en hij slaagde er een tijdlang in. Toen begonnen de moeilijkheden en wij worden het best gewaar aan het gezondheidsbulletijn van de bisschop. Hij is de uitputting nabij, zo beweert hij althans, wanneer hij een bezoek brengt aan Brugge, waar hij triomfantelijk onthaald wordt door meer dan 30.000 gelovigen, doch enkele dagen later trekt hij zich, voor een rustkuur, terug in het kasteel van Moregem bij Oudenaarde, “pour sauver ma pauvre vie”!

O.L. Heer oordeelt er anders over, want na enkele weken zet Mgr. de Broglie zijn tocht verder: Ronse, Nieuwpoort, Oostende, Blankenberge en overal is het een even gulhartig onthaal: zijn koets wordt uitgespannen en door de geestdriftige mannen voortgetrokken, terwijl de bevolking hem luidruchtig toejuicht. Hij voelt zich zo goed in zijn nieuw bisdom dat hij zelfs een paar familieleden uitnodigt. Zij kwamen met... dertig gedurende twee weken: malicieus voegt de

Broglie er onmiddellijk aan toe dat hij toen een zeer goede kok in dienst had, hetgeen wel niet vreemd zal geweest zijn aan het enthousiasme van de familie de Broglie!

In een land dat door een vreemde mogendheid is bezet, zijn de gelukkige dagen echter van zeer korte duur: de storm kwam op, toen Napoleon maar steeds meer soldaten nodig had voor zijn veroveringstochten. Anderzijds wilde de keizer een met de dag groter wordend medezeggenschap in de kerkelijke aangelegenheden. De Gentse prelaat is, in eerste fase van dit conflict, zeer aarzelend opgetreden, in menig geval heeft hij zelfs om groter onheil te voorkomen, partij gekozen voor de in onze gewesten, zo hatelijke conscriptie.

Ook in de kerkelijke aangelegenheden, meer bepaaldelijk inzake onderwijs, is zijn eerste houding volledig af te keuren. Er is bij hem een gebrek aan moed, aan politiek doorzicht geweest; hij heeft gehandeld, met de finesses van een diplomaat, doch het resultaat was ellendig, alhoewel hij in zake religieus onderwijs zekere toegevingen kon afdwingen.

Het is pas nadat Napoleon in de kerkelijke ban werd gedaan, en Pius VII had laten aanhouden, dat Mgr. de Broglie zijn voorzichtigheid en diplomatie liet varen.

Late reactie van een ziekelijke man, maar dan, zoals dit met die mensen nog meer voorvalt, een brutale, categorieke reactie.

Reeds bij het officieel bezoek van Napoleon aan Gent in 1810, was het eenieder duidelijk geworden dat het niet meer boterde tussen de keizer en zijn gewezen hofaalmoezenier, de Broglie had het kruis van het Erelegioen geweigerd en er was een bitsige, hoog oplaaierende discussie geweest.

Het was echter in 1811 dat de gebeurtenissen plots een dramatische wending namen.

Aanleiding daartoe was een nationaal Concilie van de Franse bisschoppen te Parijs. Daar ons land toen bij Frankrijk was ingelijfd, moest Mgr de Broglie, samen met andere Belgische bisschoppen, aan dit Concilie deelnemen.

Zijn houding aldaar, de rol die hij speelde, de invloed die hij er uitoefende, zijn zovele daden die van Maurice de Broglie, in die bange maanden, een heroïsche figuur maken.

Niemand had in de tengere prelaat, die in de vergaderzaal een schuchtere in-trede deed, de leider van de oppositie aan de keizerlijke plannen kunnen ontdekken.

Napoleon, hij had het herhaaldelijk verklaard, was zeker van zijn bisschoppen, en dit Concilie was dan ook enkele bijeengeroepen geworden om hun goedkeuring te bekomen aan zijn plan voortaan de bisschoppen te kunnen aanstellen zonder toedoen of tussenkomst van de paus.

Het is niet in de autobiografie dat wij talrijke gegevens over deze zo ernstige

aangelegenheid zullen vinden: “Mgr de Broglie was te bescheiden, om in details te treden over de houding die hij te Parijs aannam.

De Broglie vertrok in juni 1811 naar de Franse hoofdstad, vergezeld van Jan-Frans Van de Velde, gewezen rector van de Leuvense Universiteit en alom geprezen theoloog.

Hij was destijds afgezet geworden door Jozef II, vervolgd geworden door de Franse Republikeinen.

Naar Holland, dan naar Duitsland gevlucht, keerde hij, na het Concordaat, naar zijn geboortedorp, Beveren-Waas terug, om dan Mgr de Broglie, als theologische raadgever te vergezellen.

Mgr de Broglie werd tot lid van de twee belangrijkste commissies verkozen. Napoleon die een snelle afhandeling van het geval wenste, en de bisschoppen wou leiden als een kazerne-adjutant, stuitte onmiddellijk op het fel verzet van de Broglie, Van de Velde, en de bisschop van Doornik.

“Een nationaal concilie is onbevoegd om over de zaak uitspraak te doen, onze commissie moet dan ook categoriek weigeren de medeplichtige te worden van Napoleons denkbeelden”: dit standpunt, openlijk door Maurice de Broglie, stelde hem bloot aan de zwaarste sancties. Het duurde ten andere niet lang: op 12 juli 1812 wordt Mgr de Broglie in volle nacht in zijn woning, rue de Grenelle te Parijs aangehouden, onder beschuldiging van samenzwering tegen de veiligheid van de Staat, het klassiek liedje bij elke politieke aanhouding.

Men gunt hem nauwelijks een paar minuten om zich klaar te maken en men sluit hem op in het slot van Vincennes, samen met zijn “medeplichtigen” de bisschoppen van Doornik, van Troyes en de oude Van de Velde.

“Dat de keizer me voor de kop laat schieten, ik vrees de dood niet”: het zijn de woorden niet van een priester, het zijn de woorden van de zoon van een maarschalk!”

Na meer dan vier maanden gevangenschap, volledig afgesneden van de buitenwereld, wordt hij in vrijheid gesteld, op uitdrukkelijke voorwaarde, eerst ontslag in te dienen als bisschop van Gent.

De Broglie aarzelt: hij heeft lang gestreden, zijn krachten begeven, hij is nog slechts een menselijk wrak. Ten einde raad en hopende aldus het lot van de gelovigen van zijn bisdom te kunnen verzachten, die zonder herder zijn, zwicht hij en tekent zijn ontslag, een ontslag zonder enige waarde daar het letterlijk van hem wordt afgedwongen.

Napoleon dacht, met dit ontslag, het pleit te hebben gewonnen, en een nieuwe hem toegewijde prelaat of geestelijke te Gent te kunnen opdringen.

Het was een verkeerde berekening, want eendrachtig schaarde de Vlaamse geestelijkheid zich in die pijnlijke ogenblikken aan de zijde van de doorluchtige banneling.

De kanunniken weigerden vicarissen-generaal te benoemen, terecht staande

houdende dat zij geen rekening wilden houden met een ontslag dat door geweld was afgedwongen geworden en door Z.H. de Paus niet werd aanvaard. De woede van Napoleon was geweldig: zijn eigen hofaalmoezenier, die eens zijn vertrouwen had genoten, was zijn aartsvijand geworden. Hij liet Mgr de Broglie die na zijn ontslag, in voorlopige vrijheid was gesteld geworden en zich te Beaune had moeten vestigen, opnieuw in hechtenis nemen, en deed hem, onder voorwendsel dat hij in 't geheim in contact was getreden met de geestelijkheid van zijn bisdom, opsluiten in een van de afschuwelijkste gevangenis- sen van Frankrijk, op het eiland Ste-Margareta, in Provence. Hij bleef er, ziekelijk, fysisch totaal uitgeput, een morele inzinking nabij, tot in 1814, toen de val van Napoleon hem de vrijheid deed terugwinnen.

De deportatie van Mgr. de Broglie is een treurige bladzijde in het leven van de prelaat geweest; zij is ook, in het leven van ons Bisdom, een bijzonder pijnlijke periode geweest, vooral na het gedwongen ontslag als bisschop.

De overgrote meerderheid van de geestelijkheid bleef Mgr. de Broglie als haar enige wettelijke herder erkennen, doch het had verwikkelingen, bedreigingen, sancties voor gevolg, de benoeming van vicarissen-generaal, later van een be- heerder, de zgn. mgr. de la Brue, die ijlings het hazenpad koos, veertien dagen voordat de Franse overheden, administratie en soldaten op 2 februari 1814, op de vlucht sloegen bij het naderen van de verbondenen.

Het duurde toen nog een hele tijd vooraleer Mgr. de Broglie kon worden be- vrijd en zijn geliefd bisdom mocht vervoegen.

De winter, de lente gingen voorbij en de mooie zomerdagen naderden reeds toen het plots op 26 mei, van mond tot mond ging: "de bisschop is in aantocht".

Aan de Sterre wachtten de seminaristen, met lange palmen wuivend, de prelaat op; een duizendkoppige massa juichte en brulde bij zijn doortocht, terwijl de burgerwacht, Belgische infanteristen en Duitse troepen toen in Gent gekazerneerd, hem militaire eer bewezen.

Stralend van geluk doch wenend van aandoening, vervoegde Mgr. de Broglie het bisschoppelijk paleis, na een korte halte in Schreiboorn en in de hoofdkerk. Op hetzelfde ogenblik deed Pius VII zijn intrede in Rome!

Opnieuw werden het voor de populaire bisschop symbool van de weerstand aan Napoleon, gelukkige dagen: het bisdom had zijn herder en zijn eenheid terug- gevonden, het vertrouwen was bij priesters en gelovigen hersteld. Doch nieuwe onweerswolken dreigden in de verte.

De geestelijkheid hoopte dat zij al haar rechten en voorrechten die haar na de Franse Omwenteling waren ontnomen geworden, zo maar zou terugwinnen: het bleek dra dat er iets veranderd was in Europa en dat het nooit meer hier en el- ders zou worden wat het vroeger geweest was.

De bisschoppen, niet het minst Mgr. de Broglie, konden zich moeilijk in die nieuwe toestand stellen; zij wilden de volledige suprematie van de kerk in religieuze aangelegenheden, het katholicisme als staatsgodsdienst, een terugkeer tot sommige materiële priviligiën van het verleden.

Reeds in oktober 1814 begon, toen de Mogendheden te Wenen zo vrolijk congresseerden, een campagne in het Gentse om de prins van Orange, de protestant, het leven zuur te maken.

Zoals de houding van Maurice de Broglie tegenover Napoleon, enkel werd ingegeven door godsdienstige bekommelingen, zo waren het ook motieven van religieuze aard die de houding van de prelaat tegenover Willem I zouden dicteren.

Nochtans, wanneer Willem tot koning der Nederlanden, door de Mogendheden wordt uitgeroepen, geeft Mgr. de Broglie het voorbeeld aan de geestelijkheid. Hij zingt zelf het Te Deum in de hoofdkerk, het "Domine, salvum fac regem nostrum", maar het bleef bij die ene daad van goede wil.

Men wist in Den Haag dat de Broglie een moeilijke klant was, dat hij het hield bij de oude rechten inzake godsdienstbeoefening, dat hij zeer populair was te Gent en ook elders in het land.

De pogingen van de geestelijkheid leden totaal schipbreuk.

"Door die allezins natuurlijke pogingen haalde de Roomsche geestelijkheid te Gent zich den wrok op den hals van de protestantsche regeering", schrijft Frans De Potter.

Deze wrok verergerde, toen er sprake kwam van de nieuwe grondwet des koninkrijks, om welke ontwerpen koning Willem ene commissie benoemde van 24 leden, de helft uit Hollanders, de andere helft uit Belgen bestaande.

Het ontwerp erkende de rechten van ons katholiek volk, maar niet zodra had de koning, door de zegepraal der verbondene wapens te Waterloo, zekerheid voor het behoud van zijn troon, of de godsdienstige belangen der Belgen werden naar willekeur prijs gegeven. De bekrachtiging der grondwet, niettegenstaande het stellig verzet van de overgrootste meerderheid der Belgen, verergerde de spanning tussen vorst en volk, en de Belgische bisschoppen in hun gezamenlijke "Onderwijzende Uitspraak" van 31 Aug. 1815 hunne geloofsgenoten bekend makende met de willekeur, van welke zij het slachtoffer waren, verbood hun de eed van getrouwheid aan de grondwet te zweren".

In dezelfde zin hebben alle katholieke auteurs uit de XIXe en uit het begin van deze eeuw zich uitgedrukt: geen van hen schijnt te hebben ingezien dat het, in gans die droevige aangelegenheid ging om twee antagonistischen, beiden te goeder trouw en met de beste inzichten bezielde, doch de ene verblind door denkbeelden die tot het verleden behoren, de andere verblind door het koppig nastreven van een politiek die op korte of lange termijn, een reactie van de katholieke en zelfs liberale gedeelten van de bevolking moest uitlokken.

Van Maurice de Broglie mocht gezegd worden, zoals van de meeste émigrés: "Ils n'ont rien appris et rien oublié". Hij dacht dat de Franse Omwenteling en de daarop volgende jaren een parenthesis waren geweest, terwijl anderzijds Willem I geen les had kunnen halen uit de houding van de Belgen tegenover de politiek van Napoleon.

Voor Mgr. de Broglie was slechts één zaak van tel: de suprematie van de katholieke godsdienst. Zijn herderlijke brief van 1815 is misschien wel, historisch bekeken, het meest interessante document over een zekere mentaliteit in die jaren, de Broglie is tegen elke vernieuwing, tegen elk modernisme; al wat nieuw is, is slecht, verderfelijk: "In de ongelukkige tijden, zo begint zijn herderlijke brief, op de welke alle de waere grondregels van gods-dienst, van zedeleer, van oprechte regeer-kunde, aengetast zijn door ontelbare minnaers der nieuwigheden...", "dwaelingen geleerd door die slechte invoerders van nieuwigheden..." De bisschop herinnert nochtans de gelovigen aan hun plicht van gehoorzaamheid aan Willem: "Wij hebben het ons tot een plicht gerekend U met eenen uysterlyken zorge in te boezemen die onderwerping en die getrouwigheyd, de welke gij aen onzen Hoog-agtbaren souvereyn verschuldigd zijt en wij hebben dit zoet vertrouwen dat Hij niets zoo zeer ter hert heeft als U gelukkig te maken"; helaas, volgens Mgr. de Broglie, heeft Willem I slechte raadgevers, is hij verkeerd ingelicht enz. Zijn houding inzake godsdienstvrijheid, kan de Broglie, man van het verleden, niet aanvaarden.

De zwakke bisschop wordt plots woedend, want de nieuwe Grondwet proclameert het principe van deze vrijheid: "Wij geloven niet, beminde broeders, dat het geoorlooft is vrijlijk aen te kleven aen een voorwerp van wet die te wege zou brengen dat de vrijheyd van alle godsdiensten aen een ider verzekert is door de wetten van den Staen, om dat gij vrijlijk aennemende eene wet die goedkeurt en voor een ider handhaeft de vrijheyd der godsdienstige gevoelens, ook blijkelyk moet gehouden worden voor goed te keuren dien verderfelijken grondregel, gansch en geheel tegenstrijdig aen de geest van den katholieken godsdienst. Gij zoudt onderstellen, dat alle religiën even goed zijn, dat men zoewel in d'een als in d'andere kan zalig worden"! Het zijn woorden die ons natuurlijk, na het Concilie Vaticaan II, doen huiveren, maar die anderhalve eeuw geleden, als zijnde de enige waarheid werden beschouwd.

Mgr. de Broglie meende geen andere houding te mogen aannemen, Willem dacht dat de bisschop en niet de koning, moest zwichten.

Elk compromis was uitgesloten en de toestand verergerde elke dag. Het werd een bitsige, onmeedogende strijd van de Broglie en een groot deel van de geestelijkheid tegen de grondwet, tegen het officieel onderwijs.

de Broglie schreef naar de paus die hem steunde, Willem I greep op zijn beurt naar de pen.

Voor enkele jaren werd te Parijs de brief verkocht door Willem I geschreven aan de Russische graaf Worontzoff; de koning heeft het in die brief over de “zaak de Broglie”: “Il (zijn vleugeladjutant) doit revenir de suite à Bruxelles pour me suivre à La Haye, je l’ai instruit des détails de l’affaire qui vient d’avoir eu lieu (het geval de Broglie) afin qu’il puisse vous en parler, car je suis intéressé à ce que vous sachiez la vérité, afin de pouvoir démentir toutes les interprétations fausses que l’on pourrait vouloir donner à toute cette transaction chez nos voisins”.

Willem die wist dat alle Europese koningen katholiek waren, en ze in geen geval wou misnoegen omdat hij hen zijn troon verschuldigd was, zat erg verveeld met een zaak die steeds maar roet in het eten kwam werpen.

Het ging zelfs zover dat in de Gentse kerken, de absolutie geweigerd werd aan de leerlingen van het Atheneum die hun Pasen kwamen houden.

Vroeg of laat moest de storm losbreken.

Mgr. de Broglie kon geen stap meer wijken, Willem I kon niet langer een openlijk verzet dulden.

Misschien had men moeten uitkijken naar een bemiddelaar, een bezadigd man die beide tegenstrevers tot betere gevoelens had kunnen brengen en een middenweg had gevonden.

Men deed het niet, integendeel, Mgr. de Broglie werd in 1817, voor het Assisenhof te Brussel gedagvaard.

Twee beschuldigingen werden tegen hem ingebracht: de bisschop had in zijn onderwijzende uitspraak van 1815 de inrichting van de Staat aangevallen, en in 1815 en 1816 had hij zonder toestemming van de algemene bestuurder van de eredienst, brieven geschreven naar een vreemd hof’, in casu, het Vaticaan! Mgr. de Broglie stuurde zijn kat en nam eens te meer, als banneling de wijk naar het buitenland.

In zijn strijd tegen Willem I, zoals enkele jaren te voren, in zijn strijd tegen keizer Napoleon, kreeg Mgr. de Broglie, een groot deel van de bevolking aan zijn zijde. Het is altijd fout van een regering martelaren te maken van haar politieke tegenstrevers en het is een grotere fout, iemand die reeds het etiket martelaar op de rug draagt, een tweede maal in de kijker te brengen. Sentimenteel hebben de meeste auteurs zich ook aan de zijde van de bisschop geschaard en de houding zowel van Napoleon als van Willem I, gelaakt. Weinige schrijvers hebben de invloed van het prikkelbaar karakter, van de ziekelijke drang om vervolgd te worden, van die plotse buien van woede en koppigheid die Maurice de Broglie kenmerkten, in aanmerking willen nemen bij het ontleden van zijn houding.

Het is immers duidelijk dat de Broglie, met de opvoeding die hij ontvangen had, met al die familiale deugden en tradities die hij in zich droeg, eerder in alle omstandigheden, en voornamelijk als prelaat, diplomatisch, soepel moest

optreden. Bij hem volgden de perioden van neerslachtigheid en van ophitsing elkaar voortdurend in een up- en down-beweging op en determineerden zijn houding, ook tegenover de overheid en het gezag.

Napoleon is brutaal opgetreden en zijn haat tegen de aristocraten en de gewezen émigrés, zal hier zeker niet vreemd aan geweest zijn.

Bij Willem I zijn het gewis andere motieven die deze nochtans bezadigde maar uiterst koppige monarch, hebben aangezet sancties te treffen die, althans in hun uiterlijk aspect, nog veel erger bleken te zijn dan de maatregelen van Napoleon. De houding van koning Willem was de brutale reactie, door zijn politieke raadgevers aangewakkerd, van de protestantse vorst tegen de katholieke bisschop, ook en vooral misschien, van de monarch die zijn troon aan de vreemde mogendheden te danken heeft en die ziet dat een bisschop, prins door geboorte, en zeer hoog aangeschreven bij de paus en koningen, het gezag en de faam van zijn vorst aan het wankelen brengt.

De enige redelijke oplossing in dit conflict ware geweest Mgr. de Broglie tijdelijk, om gezondheidsredenen, van zijn bisdom te verwijderen, zolang de storm niet luwde.

Met een weinig soepelheid en politiek doorzicht, ware de koning er ontegensprekelijk in geslaagd en het zou hem heel wat latere verwickelingen hebben bespaard.

Hij beging een dubbele flater: hij schonk Maurice de Broglie de schoonste martelaarskroon die men zich kan inbeelden en anderzijds bracht hij de paus in het gedrang, zo dat alle katholieken, ook zij die weinig voelden voor het harts-tochtelijk optreden van Mgr. de Broglie, automatisch voor hem partij gingen kiezen. Er werd trouwens aan deze zaak een danige ruchtbaarheid gegeven dat gans het land onmiddellijk van alle details op de hoogte werd gebracht, en dat de oppositie er stof te over in vond om de gemoederen nog meer op te hitsen. De procedure was lang en ingewikkeld doordat Mgr. de Broglie voortvluchtig was.

Willem I had lange tijd zijn koelbloedigheid bewaard ofschoon zijn raadgever Goubau, "bestuurder van eredienst" sedert lang op een meer categorieke houding aandrong. Een incident zou tenslotte de koning aanzetten de vervolgin- gen in 1815 ingezet maar zonder verder gevolg gebleven, te hernemen. Mgr. de Broglie had immers geweigerd openbare gebeden voor een gelukkige verlossing van de prinses van Oranje, onder voorwendsel dat deze geboorte slechts een Calvinistisch geslacht kon verrijken! Het was dom, onhandig en ditmaal zo groot was de woede van de bisschop geworden een ware provocatie die vorst en regering niet ongestraft konden laten.

Van Meenen, minister van Justitie van koning Willem, kreeg het volledig dossier op zijn bureel en hij was het waarschijnlijk die de weinig diplomatische beschuldigingsakte opstelde, maar inmiddels had de Broglie de vlucht geno-

men: “De kerkvoogd, schrijft De Potter, had gewild zijn vervolgers in de ogen te gaan zien en van zijne schriften en daden rekening te geven, maar de meerderheid van de bisschoppelijke raad drong er op aan, dat hij zich uit het land zou verwijderen.”

Hij vluchtte naar Amiens waar hij tijding kreeg dat kort na zijn vertrek, een deurwaarder zich in het bisschoppelijk paleis, Steendam, had aangeboden drager van een bevel tot verschijning en een ander tot huiszoeking.

De wagen was aan ‘t rollen en niets zou hem voortaan kunnen tegenhouden.

Op 12 oktober werd op de muren van het stadhuis en van het bisschoppelijk paleis een bevel tot verschijning voor het Assisenhof te Brussel aangeplakt.

de Broglie, op dat ogenblik in Amiens, antwoordt met een vinnige, scherpe, brutale Memorie gericht tot de voorzitter en de leden van het Assisenhof: “Je proteste au nom de cette sainte religion, au nom de l’église catholique et en particulier du clergé et des fidèles de mon diocèse...”. Hij poogt stuk voor stuk, de beschuldigingsakte te weerleggen, beroept zich op de goedkeuring van de paus, legt zijn vlucht uit met een tekst van de Heilige Augustinus, met het precedent van de Heilige Paulus!

Het mocht niet baten en men vraagt zich zelfs af of de rechters, die vast besloten waren de bisschop te veroordelen, de nota van Mgr. de Broglie hebben gelezen.

Op 8 november 1817 veroordeelt het Assisenhof van Brussel Maurice de Broglie bij verstek tot de deportatie. Deze uitspraak verwekte te Gent en in gans het land een verontwaardiging zonder weerga. Zelfs de liberale pers die de bisschop zeer weinig genegen was, noemde het arrest van het Hof een geweldige fout van de regering.

De verontwaardiging in het bisdom bereikte haar hoogtepunt toen op 19 november de uitspraak in het openbaar op de Koornmarkt werd aangeplakt, op een schavot tussen twee booswichten, Jozef Vervaeet en Jozef Schiettecat, veroordeeld tot levenslange dwangarbeid!

Het was de grootste flater die de Hollandse regering kon begaan, en zij zou het jaren later duur bekopen, want geen katholiek uit het bisdom zou het haar ooit kunnen vergeven dat men de bisschop, en onrechtstreeks ook de paus en alle gelovigen op een dergelijke manier had beledigd en vernederd.

Alsof die treurige komedie op de Koornmarkt niet volstond, aarzelden de overheden niet, enkele weken later het bisschoppelijk paleis te bezetten, de zegels te leggen op documenten, meubels en deuren, de briefwisseling te doorsnuffelen, terwijl de rechtstreekse medewerkers van Mgr. de Broglie, over de grens werden gezet, de wedde van de kanunniken geblokkeerd, pastoors geschorst.

De Hollandse regering had blijkbaar de reactie vergeten van de Vlaamse geestelijken en gelovigen na de aanhouding van Mgr. de Broglie door Napoleon, want op haar beurt trachtte zij de kanunniken te dwingen een plaatsvervanger

aan te stellen, daar zg. de veroordeling van de bisschop gelijk stond met diens burgerlijke dood!

De reactie van de geestelijkheid was dezelfde als ten tijde van Napoleon: een weigering, een non possumus.

Willem I trachtte dan van de paus het ontslag van Mgr. de Broglie als bisschop van Gent af te dwingen er zelfs een voorwaarde sine qua non voor mogelijke onderhandelingen met het oog op een concordaat van makend, doch het antwoord van de paus was even categoriek.

Inmiddels bleef Mgr. de Broglie voortdurend in contact met de geestelijkheid van zijn bisdom, met Rome en ook met de regeringen van Europa. Op 4 oktober 1818 richtte hij zich tot de keizers van Rusland en Oostenrijk, tot de koning van Pruisen om de antikatholieke handelwijze van Willem I aan de kaak te stellen. De koning en zijn regering hebben te laat ingezien welke politieke flater zij begaan hadden door het geval de Broglie een dergelijke wending te laten nemen, en zoals het dan meer geschiedt, vonden zij een zondebok in de persoon van een ambtenaar die de gegeven richtlijnen verkeerd zou geïnterpreteerd hebben!

Niemand hechtte natuurlijk geloof aan die officiële voorstelling van de feiten en vandaag nog vraagt men zich af hoe het mogelijk is geweest enerzijds dat een bisschop van prinselijke bloede zich zo fanatiek heeft kunnen aanstellen, anderzijds hoe een verstandige monarch als Willem I, een zo grove politieke fout kon begaan.

Mgr. de Broglie zou nooit zijn bisschoppelijk paleis terugzien. Hij stierf te Parijs, op 20 juli 1821 na een laatste vaarwelbrief aan de gelovigen van zijn bisdom te hebben gericht. Zijn dood bracht tijdelijk een zekere ontspanning in de betrekkingen tussen regering en kerk, doch die enkele maanden verbeterde strijd, zouden zwaar blijven drukken in de weegschaal.

Pierre KLUYSKENS

DE FIRMA “ROBERT ROSSEAU” IN HET TUSSEN ’T PAS

Aangezien ik mijn herinneringen jaren na het sluiten van die zaak neerpen, ben ik een aantal details vergeten. Misschien zullen sommige lezers van GT mijn geheugenverlies kunnen aanvullen.

De zaak is in 1842 opgericht en is door vier generaties Robert Rosseau's uitgebaat geweest. Iedere generatie kreeg dezelfde voornaam. De zoon van de laatste uitbater heeft, voor zover ik weet, nooit in de zaak gewerkt. Het is de kleindochter die de uitverkoop georganiseerd heeft na de dood van haar grootvader in het begin van de jaren '90. Zij woonde toen in Brussel. Ik ben helaas vergeten haar naam en adres te noteren zodat ik haar nu geen inlichtingen meer kan vragen.

Het is met enige nostalgie dat ik de sluiting van die firma heb beleefd. De laatste Robert Rosseau die daar achter de toog stond was een goede vooroorlogse vriend van mijn vader. Zij behoorden ook samen tot dezelfde “cel” van het Geheim Leger tijdens de laatste WO. Het enig lid van buiten de cel met wie zij in verbinding waren moest een zekere Van Thillo geweest zijn.

De firma was oorspronkelijk gespecialiseerd in allerlei metalen stukken die te pas kwamen bij het paardrijden of het vervaardigen van garelen. Een bijzondere kennis van de Oost-Vlaamse dialecten was noodzakelijk: dezelfde ring werd te Zwijnaarde anders genoemd dan in Kaprijke. Met de jaren bleek een aanpassing noodzakelijk om te overleven en benodigdheden voor auto's werden dan ook verkocht. Op de laatst gedrukte facturen kon men trouwens lezen: “Benodigdheden voor zadelmakerij, autocarosserie en garnieren”.

De structuur van de winkel was heel bijzonder. Langs de straatkant bevond zich een nauwer deel (twee vensters en een deur) met binnen links de toog en een kassalokaal, van elkaar gescheiden door een kachel. Ik heb mij steeds afgevraagd waarvoor die diende, want ik denk niet dat die enorme ruimte met zo'n hoogte daarmee kon verwarmd worden. Wanneer men verder doorliep kwam men binnen in een hoog gebouw, overdekt met een glazen dak. Het was een soort Dutry-Coison in het klein. Twee verdiepingen balkons. Langs de muren vond men geen tien vierkante centimeter vrij: alles werd bezet door honderden houten schuifjes waarin de verschillende voorwerpen geklasseerd werden. Wel enkele rangeerborden waarop grotere voorwerpen gestockeerd waren, zoals bijvoorbeeld metalen “bomen” die het skelet vormen van een zadel.

Beneden waren verschillende werkruimtes. Tot de laatste dag is het atelier van de zadelmaker blijkbaar blijven bestaan zoals het door de laatste stielman jaren geleden achtergelaten was geweest. Een soort mysterieuze “Marie Céleste” situatie, maar in de paardenwereld i.p.v. op zee. Onder het glazen dak, te midden van de balkonruimte, stond ook nog een werktafel met twee draaiende klossen waar er duidelijk iets moest gespoeld worden, maar wat?

Langs de zijkant en de voorkant bevonden zich blijkbaar “administratieve” ruimtes, vol met klasseermappen. Het plafond van een van de kamers werd gestut door opgestapelde dossiers. Wee de belastingsinspecteur die juist die facturen wou nagaan...

De niet doorzichtbare glazen wanden van het kassalokaal verborgen een bureau-meubel met een antieke schrijfmachine en, voor zover ik mij herinner, een antieke rekenmachine. De schuiven van dat bureau schoven eigenaardig door langs beide kanten.

De familie woonde in het huis rechts er naast (richting Schelde). Een banale gevel maar binnen een wondermooi huis. Ik herinner mij een enorm gegraveerd glas dat de eetkamer scheidde van de keuken. Onderaan het glas was over de hele lengte een opening voorzien om de gerechten te laten passeren. Ik hoop dat de huidige eigenaars zich rekenschap geven van de schat die zij bezitten en

Aanzicht van de gevel, Tussen 't Pas nr 15, met de mooie gegraveerde glazen platen in het Nederlands en het Frans.

Detail van de gegraveerde glazen plaat.

Overzicht van de ruimte achteraan met de twee balkonverdiepingen.
Het smeedwerk moet vermoedelijk in de Art Nouveau periode
geplaatst geweest zijn.

de eigenheid van het huis geëerbiedigd hebben. Robert Rosseau was wel al enkele jaren voor zijn dood in een modern appartement gaan leven in de Zilverenberg. De zaak zelf is, voor zover men kan zien vanuit de straat, blijkbaar niet veranderd sedert de verkoop.

Toen de kleindochter de winkel uitverkocht heb ik een vijventwintigtal foto's getrokken, overzichten en details. Zij kunnen hier uiteraard niet allemaal gepubliceerd worden. Steunend op zijn rijke ervaring heeft onze voorzitter die foto's geselecteerd die de meeste mensen zullen aanspreken.

Iets kopen impliceerde het volgen van een vast ritueel¹. Als paardenliefhebber sprong ik geregeld bij Rosseau binnen voor stijgbeugels, een trens, koevoetolie, e.d. Mijnheer Rosseau was zelf een fervente ruiter geweest (ik herinner

mij hem nog door De Pinte wandelend op een heel groot paard van Colonel Llewellyn) en de komst van die jonge gast was voor die tachtiger een gezegende gelegenheid om over paarden te praten. “Aah, voilà de zoon Ödberg...” zei hij boven zijn bril kijkend, en toen begon het. Er mocht achter mij een hele rij klanten aanschuiven, het paard kreeg voorrang. De mensen moesten zich dan maar tevreden stellen met de bediende. Na een half uur over paarden “klappenanse gehêwe ’t ein”, kwam toch de vraag over de reden van mijn bezoek. Mijnheer Rosseau verliet toen zijn toog en verdween naar de achtergelegen ruimte. Trappen op. Eerste verdieping, eerste balkon. Volgende trap. Tweede balkon. Zoeken naar het juiste schuifje. Paf! En ’t was juist! Een neuro-psychooloog zou graag zijn hippocampus (deel van de hersenen dat een rol speelt bij de ruimtelijke oriëntatie) gescand hebben! Nu de omgekeerde weg naar beneden. Van achter de toog vroeg hij of ik iets anders wenste. Indien ja: dan herhaalde zich het ritueel. Indien niet: dan verdween hij in het kassalokaal waar hij de rekening met de hand schreef. Het schuifdeurtje ging toen open: “Hebt U een BTW-nummer?”. Neen? Schuifje toe. Schuifje open: “Geef mij nog eens uw adres”. Schuifje toe. Schuifje open: de prijs werd dan meegedeeld en ik kon aan de kassa betalen. Schuifje toe. Mijnheer Rosseau verscheen toen van uit zijn matte glazen lokaal en begaf zich achter de toog, waar het voorwerp in gazetten- of andere papier gewikkeld werd en pas dan overhandigd werd en meegenomen kon worden. Negen keer op tien was ik met het gepraat en het vast ritueel “vaneigens” iets vergeten en mocht ik terugkeren. Eerlijk gezegd: met veel plezier. Met de goede mijnheer Rosseau nog eens kunnen klappen was steeds leerrijk.

Frank O. ÖDBERG

¹ Ik heb meermaals dergelijke rituelen beleefd bij o.a. Van der Werve (de Gouden Duif) wanneer mijn vader mij met een lege fles stuurde achter het een of het ander product. “Zeu-zeu-zeunhomme, wa-wa kan ik veu-veur eu doen?” “’t Es veur nen liter terpentijn, meniere”. In plaats van die fles onmiddellijk te gaan vullen, moest die bediende alles herhalen. “Ah, te-te t’ es nen liter tete-tete-teterpentijn da-dade wilt?”. “Joak, meniere,... aostembliedt”. “Ke-ke k’ goa tsebiet go-goan hoale...”!

GENTSE MEMORIEDAGEN: 28-29-30 JUNI

28 Juni 1467

Blijde Intrede in Gent van Karel de Stoute, 29e Graaf van Vlaanderen.

Hij regeerde 10 jaar, van 1467 tot 1477.

Deze zoon van Filips de Goede en Isabella van Portugal werd te Dijon geboren op 10 november 1433.

Hij was 3 maal getrouwd:

1° Met Cathérine, dochter van de Koning van Frankrijk Charles VII.

Hij heeft zijn vrouw niet gekend. Hij werd aan haar uitgehuwelijkt toen hij 6 jaar oud was en zij stierf toen ze 8 jaar was.

2° Met Isabella van Bourbon. Bij deze had hij zijn enige dochter Maria van Bourgondië.

3° Met Margareta van York.

Hij was klein, maar sterk gebouwd, sombere blikken, van niets vervaard, heel zwart haar en dezelfde olijftint als zijn moeder.

Hij was zeer ontwikkeld, sprak verscheidene talen waaronder het Vlaams, iets wat uitzonderlijk was voor de Graven van Vlaanderen. Bovendien een goede musicus en beschermer van Kunsten en Wetenschappen, maar hij miste politiek inzicht en had een driftig en despotisch karakter, een eigenschap waar de Gentenaars te weinig rekening mee hielden en later tot hun schande moesten erkennen dat ze dit beter wèl hadden gedaan.

Hij lag gedurig overhoop met de Koning van Frankrijk Lodewijk XI en stichtte de "Compagnies d'Ordonnance", een korps van geduchte en zwaar bewapende beroepssoldaten.

Hij sneuvelde bij de belegering van Nancy op 5 Januari 1477.

Hij werd begraven te Nancy maar in 1550 liet Keizer Karel zijn stoffelijk overschot overbrengen naar de O.L.V. kerk te Brugge waar Maria van Bourgondië begraven lag.

Wij komen terug op zijn Blijde Intrede alhier. Ze gebeurde nog geen 14 dagen na de dood van zijn vader. Dat was veel te vroeg, men had niets grondig kunnen voorbereiden en de gebruikelijke afspraken maken nopens het verloop van het scenario. Bovendien had men de datum niet slechter kunnen kiezen, want om middernacht was de St-Lievensprocessie vertrokken.

De dag zelf verliep alles vrij goed: een eerste eedaflegging in de St-Pietersabdij, een 2e in de St-Janskerk en een 3e op de Vrijdagmarkt.

Iedereen keerde tevreden naar huis en Karel de Stoute naar het Prinsenhof.

Maar er broeide iets en onruststokers zagen hun kans schoon, de volgende dag wanneer rond 5 uur in de namiddag de bende processiegangers terugkwam van St-Lievens-Houthem.

Zoals gewoonlijk goed dronken en bereid tot alle baldadigheden. Men trok eerst naar de Korenmarkt en koelde zijn woede op het "Cueilottehuizeke". Dat was een gebouwtje waar de cueilotte geïnd werd, anders gezegd een belasting op graan, hout, bier, enz. die nog ingevoerd werd door Filips de Goede.

Het bewuste huizeke werd tot op de grond afgebroken, waarna de woeste menigte naar de Vrijdagmarkt trok, de stormklok van St-Jacobs liet luiden en opriep tot bewapening.

Dat was nu juist de methode die men niet moest gebruiken t.o.v. Karel de Stoute.

Hij was op dit ogenblik in het Prinsenhof aan het beraadslagen met zijn raadgevers. Toen hij het nieuws vernam sprong hij woedend op zijn paard en reed recht naar de Vrijdagmarkt. Maar begin maar eens te onderhandelen met een opgehitste bende. Het ging er voor hem verkeerd aflopen en om het ergste te vermijden was hij verplicht alles te beloven wat de bende van hem eiste.

Het magistraat beseftte dat men met vuur gespeeld had en dat dit grapje zeer kwade gevolgen zou hebben. Toen Karel de stad verliet ging een delegatie vergiffenis afsmeaken voor het gebeurde...

Men spreekt nogal dikwijls over de vernedering der Gentenaars in 1540 alsof dit een primeur was, maar in Augustus 1467 moesten 63 Gentenaars op de meeste vernederende manier bij Karel in Brussel hun platte excuses gaan aanbieden en op hun knieën om genade smeken. Blijkbaar hadden ze daar nog geen lessen uitgetrokken, want nog geen anderhalf jaar later mochten zij die schandelijke vernedering nog eens gaan overdoen, bij dezelfde Karel en eveneens in Brussel.

Sommige Gentenaars herdenken ieder jaar met fierheid de vernedering die ze in 1540 moesten ondergaan. Om compleet te zijn zouden ze er 1467 en 1469 mogen aan toevoegen.

28 Juni 1578

3 Minderbroeders en 2 Augustijnen worden levend verbrand op de Vrijdagmarkt. Ze waren door de Calvinisten beschuldigd van zedenfeiten.

28 Juni 1749

David 't Kindt dient een aanvraag in voor de bouw van een huis in de St-Jacobsnieuwstraat.

Deze Gentse architect werd geboren op 12 Januari 1699.

Wij schrijven wel "architect", maar in die tijd was er nog geen sprake van architecten. Hij noemde zichzelf "meester temmerman, erfscheerder mitsgaders ontfanger van de wercken der Stad Gendt."

Deze vader van 12 kinderen werd in 1726 opgenomen in de nering der schrijnwerkers, wat hem niet belette Gent te verrijken met talrijke prachtige huizen die allen gebouwd werden in de Louis XV-stijl. Meerdere ervan zijn gelukkiglijk bewaard gebleven.

Wanneer de Schepenen in 1738 besloten tot het "maecken van eene nieuwe corps de garde op den peerdencouter" is het 't Kindt die de plans zal tekenen. Het resultaat is wat men nu de Beurs noemt.

In 1742 speelde hij het klaar om in 4 maanden tijd de oude stadswaag af te breken en in de plaats ervan de nieuwe stadsgevangenis te bouwen die beter bekend zou worden als de "Mammelokker".

Het huis in de Sint-Jacobsnieuwstraat dat David 't Kindt in 1744 voor zichzelf bouwde en waar hij in 1770 zou sterven.

In 1746 koopt hij het vervallen Dammansteen in de Koningstraat, breekt het af en bouwt er in de plaats een prachtige woning die nu de Vlaamse Academie herbergt. Het was niet zijn bedoeling er zelf te gaan in wonen. Hij bouwde het maar, zoals hij in zijn bouwaanvraag uitlegde “tot groter embellissement van de stad”. Het valt wel te betreuren dat onze hedendaagse architecten niet meer vertrouwd zijn met deze gulden regel.

Een jaar nadien bouwde hij de sacristij van de St-Niklaaskerk; deze verdween evenwel in 1908.

Nog een jaar later bouwde hij zijn eigen woning in de St-Jacobsnieuwstraat waar hij in 1770 zou sterven en die in het begin van de 19e eeuw een tijdje fungeerde als Bisschoppelijk Paleis. Deze nu nog bestaande woning zou later bekend worden als het Hôtel Snoeck, naar de naam van een Gentse verzamelaar die er een unieke collectie muziekinstrumenten in onderbracht.

En zo gaat het rijtje verder: het Hôtel De Coninck in de Breydelstraat, de Kazerne op de Kattenberg die al sinds lang afgebroken is, het hospitaal van het St-Antoniushof, het hoekhuis van de Kraanlei en de Geldmunt, de kapel van het Heilig Graf dat aanleunt tegen de kathedraal, het Hôtel Clemmen in de Veldstraat, het stadhuis van Lokeren en ga zo maar verder.

Eén maand voor zijn dood in Juli 1770 werd hij benoemd tot een van “Directeurs-Artisten” van de Academie.

28 Juni 1801

Dood van Dr. Bernard Coppens.

Deze geneesheer die geboren werd in 1756 was leraar van Natuurkennis en Ontleedkunde aan de Ecole Centrale. Hij was er de eerste leraar van Botanica. Lid van de Academie van Brussel, Londen, Parijs, Haarlem en St-Petersburg. Aangezien hij slechts 45 jaar oud werd kan men zich afvragen hoe hij het aan boord legde om dat allemaal te doen.

Het was op initiatief van Charles Van Hulthem en van hem dat de Plantentuin gesticht werd in de oude hof van de gewezen Baudeloo-abdij. Hij was er trouwens de eerste Directeur van. Deze vrijmetselaar was bovendien ook nog Voorzitter van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen.

28 Juni 1843

Het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen beslist de “Leugemeete” te sluiten en te verkopen.

De “Leugemeete” was het troetelnaampje dat de Gentenaars gegeven hadden aan het Godshuis van St-Jan-en-Pauwel in de Brugse Poortstraat en dit wegens de totale onbetrouwbaarheid van het uurwerk dat op het houten torentje van de kapel stond.

Het heette aanvankelijk “Godshuis van St-Jan de Evangelist”.

In 1315 was er reeds sprake van een gasthuis dat gesticht werd door enkele burgers van Gent waar 8 vrouwen een kamer hadden en dat ook diende tot nachtverblijf van 12 arme reizigers.

In 1316 erkenden de Schepenen het godshuis en namen het onder hun bescherming.

In 1534 werd het hospitaal afgeschaft, maar het Godshuis bleef bestaan.

Het is in 1606 dat op de toren van de kapel een uurwerk geplaatst werd dat wegens zijn fantaisistische aanduidingen zijn bijnaam kreeg.

Uitgeleefd, vochtig en bouwvallig kwam het in handen van verschillende eigenaars.

In 1846 was het het magazijn van de brouwer Vanderhaegen. Deze ontdekte schilderijen daar waar de vaten de kalk van de muren geschuurd hadden. Felix De Vigne werd geälerteerd en hield zich met de zaak bezig. In 1861 werden nieuwe muurschilderingen ontdekt door Baron Béthune. Er werden copieën van genomen. De originele bestaan niet meer want de Leugemeete werd volledig gesloopt in 1911.

29 Juni 842

De relikwieën van St-Lieven (of wat er moet voor doorgaan) worden overgebracht naar de St-Baafsabdij.

Dit feit ligt aan de origine van de beruchte St-Lievensprocessie.

Jaarlijks werden de relikwieën van deze Gentse schutspatroun uit de St-Baafsabdij gehaald om ze naar het vermoed graf van de heilige in St-Lievens-Houthem te dragen.

Het was ook op 29 Juni dat de processiegangers terug in Gent arriveerden.

Men vertrok een paar dagen voordien een beetje na middernacht uit de abdij om in de vroege morgen aan te komen in St-Lievens-Houthem waar een mis opgedragen werd.

Kroniekschrijvers beweren dat ruim 1200 karren en een derde van de Gentse bevolking deelnam aan deze tocht. Wij vragen ons af of ze heel deze zaak niet bekeken hebben door een sterk vergrootglas, want dat schijnt ons toch wel zéér veel, maar ja, wij kunnen het niet meer controleren.

Wat aanvankelijk een processie was evolueerde geleidelijk naar een kermis met weinig christelijke allures die gekenmerkt werd door talrijke baldadigheden en nog veel erger. Bij de terugkomst draafden de “St-Lievenszotten”, zoals ze genoemd werden, met hun fiertel enkele malen rond de Vrijdagmarkt, althans voor zover de benen van hun zat lichaam daartoe nog in staat waren.

De laatste St-Lievensprocessie greep plaats in 1539, want Keizer Karel die vond dat het nu welletjes geweest was, schafte ze af in 1540.

29 Juni 1814

Tzaar Alexander I verblijft enkele uren in Gent.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2003 - N° 1 - pp. 2-8.

29 Juni 1835

Geboorte te Lier van Tony Bergmann.

In 1849, hij was toen 14 jaar, werd hij leerling aan het Gents Atheneum.

In 1852 was hij één van de 3 stichters van het "Taalminnend Studentengenootschap" "t Zal Wel Gaen".

Na het beëindigen van zijn humaniora in 1853 liet hij zich inschrijven aan de Universiteit. Hij behaalde er zijn kandidatuur in de Rechten en in het Notariaat, maar doctorerde aan de Universiteit van Brussel.

Hij stierf te Lier op 21 Januari 1874, nog geen 39 jaar oud.

Ook zijn vader Georges Bergmann studeerde Rechten aan onze Universiteit van 1823 tot 1828.

29 Juni 1840

Inhuldiging van een nieuwe concertzaal in het Spiegelhof.

In 1838 kwam het tot onenigheid tussen de Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde en de Philharmonie die samen huisden in het Casino. St-Cecilia kocht een eigendom op de hoek van de Nieuwe Wandeling en de Coupure en bouwde er een concertzaal. Ze werd afgebroken in 1902.

29 Juni 1847

Dood van Jacob Lieven Van Caeneghem.

Deze industrieel en filantroop werd geboren te Ledeberg op 30 Januari 1764.

Hij had een katoenspinnerij en -weverij op de Coupure, daar waar later de "Refuge" kwam.

Van 1800 tot 1807 was hij lid van de "Conseil général du Département de l'Escaut" en van 1816 tot 1830 zetelde hij in de Provinciale Staten.

Hij woonde naast het "Hôtel de Flandre" in de Drabstraat.

In 1808 kocht hij de Kraenepoel in Bellem en in 1838 was hij één van de stichters van de vlasspinnerij "La Lys".

Als Orangist was hij één van de naamloze kopers van de paarden van de Prins van Oranje.

In 1845 was hij de anonieme schenker aan de Stad van een borstbeeld van Jacob Van Artevelde.

Deze filantroop deed een gift van 100.000 fr. (een zeer aanzienlijk bedrag in die tijd) voor de bouw van het Blindenhuis.

Hij werd begraven in Bellem.

De in 1864 getrokken Van Caeneghemstraat werd naar hem genoemd.

29 Juni 1873

De eerste bedevaart naar Lourdes (Oostakker).

29 Juni 1974

Verschijsing van het laatste nummer van "La Flandre Libérale".

Deze radicale, liberale krant werd gesticht door de gebroeders Albert en Hippolyte Callier, op 1 December 1874.

Hij werd gebrandmerkt als het blad van de "godsdiensthater" François Laurent. Het blad had zich immers tot taak gesteld de herziening te bekomen van de wet van 1842 op het Lager Onderwijs, onder het motto "Le prêtre hors de l'école." In 1876 installeerde de krant zich in een gewezen convent van het juist afgeschaft Oud Begijnhof, rechtover de kerk.

In 1893 verhuisde men naar de St-Jansvest 16. In 1907 verhuisde men naar de Nonnenboschstraat.

Gustave Abel was er de Hoofdredacteur van tot in 1913. Om het lezerspubliek uit te breiden maakte hij er ook een informatieblad van.

In 1913-1914 was de Hoofdredacteur Maurice De Weerd, maar de krant verscheen niet gedurende de Eerste Wereldoorlog. Bij de herverschijsing in 1918 werd Paul Henen er de Hoofdredacteur van en hij bleef dit tot in 1939. Terug stilzwijgen in 1940-1944.

Bij de herverschijsing in 1945 is de Hoofdredacteur Armand Behets. Hij blijft dit tot in 1955.

Enkele namen uit de lange lijst van medewerkers: François Laurent, Rosalie Loveling, Paul Bergmans, Hermann Van Duyse, Louis Maeterlinck, Armand Heins, Prosper Claeys, Henri Pirenne, Victor Fris, Alfons Van Werveke, Gustave D'Hondt, Oswald de Kerchove de Denterghem.

De krant bestond enkele maanden meer dan een eeuw.

29 Juni 1980

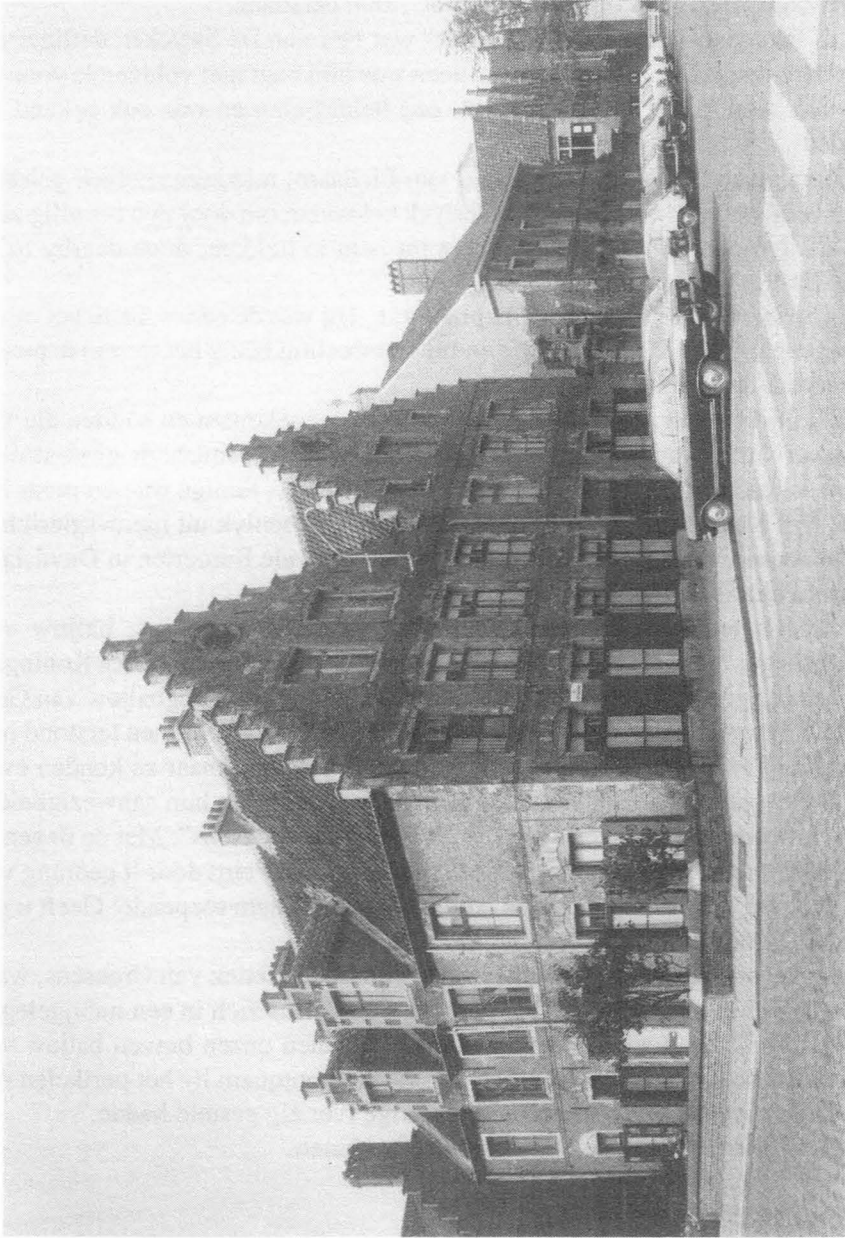
Dood van Pierre Kluyskens.

Zie "Gendtsche Tydinghen" - 2002 - N° 6 - pp. 377-379.

30 Juni 1396

Geboorte te Dijon van Filips de Goede.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2003 - N° 3 - p. 195.

De kantoren van "La Flandre Libérale" in het Oud Begijnhof.

30 Juni 1566

Prediking buiten de St-Lievenspoort door een zekere De Strycker uit Zwolle. Deze hagepreek werd bijgewoond door 7.000 personen.

Deze “Woorden-Dienaer ofte Minister” was Herman De Strycker, deftiger gezegd Hermanus Strickerius. Latijn alleen was blijkbaar niet voldoende voor De Strycker want hij liet zijn naam ook nog hebraïseren en was ook gekend als Moded.

“Gebortig van Zwolle, wel gemaekt van Lichaam, middelmaetelyck geleerd, maar zeer welsprekende en besonderlyck bekwaem om door zyn bevallig zegen de gemoederen van Aenhoorders tot hem te trekken; doch daerby trots, lichtveirdig, vermeten en oproerig.”

Deze Strickerius was niet aan zijn proefstuk. Hij was de eerste die in het openbaar gepreekt had in Oudenaarde en hij was duchtig bezig het terrein te prepareren voor de beeldenstorm.

Zijn sympathisanten van Oudenaarde waren meegekomen en hadden die van Gent verwittigd van het uur en de plaats van de preek. Vandaar de grote stroom “Borgers met Vrouwen en Kinders buyten de Poorte. Eenige waeren reeds besmet met Kettersche dolingen, anderen gingen alleenlyk uit nieuwsgierighyd om te hooren welke doch was die religie die zoo vele Beroerten in Duydsland en alom elders hadden voorts gebracht”.

Dit was helemaal niet naar de zin van Cornelis Croesens, baljuw van Gentbrugge, “eenen iverigen Katholyken en getrouwen Dienaer des Konings”. Hij verwittigde onmiddellijk de Procureur-Generaal, de Hoogbaljuw van Gent en de baljuws van de Oudburg en van St-Pieters. Dezen kwamen terstond met deurwaarders en huissiers om de predicatie te beletten, maar ze konden even goed thuis gebleven zijn, want niemand stoorde zich aan hun aanwezigheid. Dit was te veel voor onzen “iverigen Katholyken Croesens”. Met de degen in een hand en een pistool in de andere “stierde hy zyn Peird door ‘t gedrang van het Volk om den Minister by den Kop te vatten, tot hem roepende: Geeft u gevangen, ik ben de Bailliu van Gendbrugge.”

Ergens moet er toch een foutje geslopen zijn in de taktiek van Croesens, want ver van zich gevangen te geven, verborg Strickerius zich in een nabijgelegen bosje, terwijl zijn toehoorders met stenen en keien onzen braven baljuw van zijn paard kogelden. “Door bidden en smeecken ontquam hy het perikelen des doods in ‘t welke hy door een onvoorzigtige iver zig gesteld hadde.”

Zeven weken later zou de Beeldenstorm beginnen.

30 Juni 1655

Dood van Jacob Boonen.

Deze 6e Bisschop van Gent was, zoals de meeste van onze bisschoppen, geen

Gentenaar; hij werd immers geboren in Antwerpen op 11 Oktober 1573. Net zoals zijn vader en zijn grootvader die beiden raadsheer waren bij de Raad van Brabant, scheen hij voorbestemd te zijn voor een ambtelijke loopbaan. Als hij 6 jaar is sterft zijn vader en hij wordt toevertrouwd aan zijn oom Engelbert Boonen die kanunnik is in Maastricht. Deze laat hem studeren bij de Jezuïeten aldaar en later, om Frans te leren, stuurt hij hem naar de Jezuïeten in Pont-à-Mousson in Frankrijk.

In 1595 -hij is dan 22 jaar- behaalt hij in Leuven zijn licentiaat in beide Rechten en laat hij zich immatriculeren als advocaat bij de Raad van Brabant. Maar dan gaat hij geleidelijk de geestelijke richting uit en op 37-jarige leeftijd wordt hij tot priester gewijd. Een jaar later is hij reeds Deken van het St-Romboutskapittel in Mechelen.

In 1617 wordt hij benoemd tot bisschop van Gent. Alhoewel hij hier maar 4 jaar bisschop zal blijven neemt hij zijn taak ernstig op. Tijdens zijn episcopaat deed hij 120 verschillende parochies aan, woonde pastoorsvergaderingen bij en ging persoonlijk op zoek naar kandidaten voor het priesterschap, want ook toen reeds kampte het bisdom met een tekort aan priesters.

Als bisschop hield hij regelmatig contact met de Aartshertogen en de centrale overheid.

Hij verbleef meermaals te Brussel voor kerkelijke, maar ook voor politieke aangelegenheden. Door het feit dat hij koninklijke raadsheer was werd hij door de andere bisschoppen zeer gewaardeerd en vaak door hen geraadpleegd.

Hij werd omschreven als “ernstig, vroom man, zeer geleerd, zeer nederig en mild”.

Het lag voor de hand dat hij zou geroepen worden om hogere functies te vervullen en in 1620 werd hij benoemd tot Aartsbisschop van Mechelen, een functie die hij gedurende 35 jaar, tot aan zijn dood, zou blijven vervullen.

Hij stierf te Brussel op 82-jarige leeftijd.

30 Juni 1834

Dood te St-Bernard nabij Hemixem van Mary Kenyon.

Zij was afkomstig van Manchester en werd geboren in 1785.

Op 6 Oktober 1810 was Lieven Bauwens met haar te Drongen getrouwd. Zij was de dochter van zijn meester-gast.

30 Juni 1846

K.B. waarbij de Bevolkingsregisters opgericht worden.

30 Juni 1938

Dood van de kunstschilder Ferdinand Willaert.

Hij werd geboren te Gent op 15 Januari 1861.

Hij volgde lessen aan onze Academie bij Theodoor Canneel. Dat hij meer dan een normaal talent bezat moge blijken uit het feit dat hij als 23-jarige reeds benoemd werd tot leraar aan zijn eigen school.

Dat ging hem niet naar het hoofd en aangezien hij deel uitmaakte van de oudere generatie schilders dacht hij niet dat het nu gebeurd was en realiseerde hij zich dat hij nog veel te leren had. Hij ging bijgevolg op reis om zijn horizon te verruimen. Hij doorkruiste Frankrijk en trok gedurende enkele jaren door Marokko en Spanje.

Echt talent gaat niet ongemerkt voorbij, daar hoeft helemaal geen tam-tam rond gemaakt worden. Willaert werd uitgenodigd door de "Société Nationale des Beaux-Arts" om te komen exposeren in Parijs. Vanaf dan werd hij een vertrouwde en gewaardeerde gast op de Parijse salons.

Verschillende Franse musea kochten werken van hem en zelfs in het Louvre hangt er een.

Hij trok regelmatig naar Zuid-Frankrijk. Hij zou er trouwens zijn vrouw, de Franse schilderes Marie Fontan, leren kennen.

In 1893 werd hij benoemd tot Directeur van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Dendermonde.

Hij was lid van talrijke binnenlandse en buitenlandse kunstgenootschappen en een veel gevraagd jurylid op de salons. Achter eervolle onderscheidingen hoefde hij niet te vissen, ze kwamen vanzelf. Zoals een eervolle onderscheiding op de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1900. Hetzelfde jaar ook nog te Bordeaux. Een gouden medaille voor schilderkunst werd hem toegekend op de Wereldtentoonstelling van St-Louis in 1904.

Tijdens de kunsttentoonstelling in Pittsburg van 1913 hingen werken van Ferdinand Willaert naast deze van Corot en Auguste Renoir.

Wij twijfelen er aan of er in ons land wel een museum is dat geen werk bevat van hem.

Maar niet alleen in België, ook in Frankrijk, Nederland, Engeland, Duitsland, Oostenrijk, Rusland, de Verenigde Staten, Chili, etc zijn werken van hem te zien. Hij mocht dan graag naar Zuid-Frankrijk gaan, hij voelde zich toch aangetrokken tot zijn geboortestad en men kan hem ook de schilder noemen van onze kanalen, stadshoekjes en begijnhoven, zonder daarom landschappen en portretten uit te sluiten.

Hij had zijn atelier in de Drabstraat en het is dààr dat hij zou overlijden op 77-jarige leeftijd. Hij werd bijgezet in de familiekerk op het Campo Santo.

30 Juni 1976

Onthulling van het standbeeld van Pedro de Gante op het Chartreuzenpleintje.

30 Juni 1989

Sluiting van de Papeterie Anglaise na een bestaan van 87 jaar.
Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1992 - N° 3 - pp. 130-140.

Hugo COLLUMBIEN

HERDENKINGSDAGEN IN 2004

Wat gebeurde er

75 jaar geleden

22 Februari 1929: Dood van Leopold De Buck, anders gezegd "Lotsuûre".
27 Februari 1929: Dood van Oscar De Gruyter.
24 Augustus 1929: Dood van Karel Van de Woestijne.
22 Oktober 1929: Afschaffing van de Berg van Barmhartigheid.

100 jaar geleden

1 Mei 1904: De Bond Moyson opent een kliniek in de Speldenstraat.
9 Mei 1904: Inhuldiging van het Museum voor Schone Kunsten.
22 Mei 1904: Geboorte van Gustje De Puydt.
24 Mei 1904: Geboorte van Karel Locufier.
14 Juli 1904: Dood van Cesar De Cock.
15 Juli 1904: Geboorte van Broeder Firmin.
15 Augustus 1904: Dood van Frans De Potter.

150 jaar geleden

11 Februari 1854: Geboorte van Domien Van den Bossche.
28 Maart 1854: Geboorte van Karel Lybaert.
14 Augustus 1854: De Draak wordt gehesen op de nieuwe gietijzeren toren van het Belfort.
26 September 1854: Geboorte van Victor Vander Haeghen.
24 Oktober 1854: Geboorte van Gustave Vanaise.
9 November 1854: Serrure geeft aan de Universiteit de 1e les in de Nederlandse Letterkunde.

200 jaar geleden

26 Februari 1804: Geboorte van Mgr. Bracq.

15 Mei 1804: Stichting van "La Concorde".

27 Mei 1804: Van de pui van het Stadhuis wordt afgekondigd dat Napoleon Keizer geworden is.

3 Juni 1804: Geboorte van Karel Onderreet.

17 September 1804: Geboorte van Prudens Van Duyse.

250 jaar geleden

18 Juli 1754: François Pilsen krijgt octrooi om een papierfabriek te bouwen.

31 Augustus 1754: Decreet over de reglementering van de bedelarij.

20 December 1754: De erfgenamen van Philippe Papejans de Morchoven verkopen zijn eigendom aan Hector Falligan.

350 jaar geleden

28 September 1654: Jérôme Duquesnoy wordt geëxecuteerd op de Korenmarkt.

600 jaar geleden

27 April 1404: Dood te Halle van Filips de Stoute.

750 jaar geleden

29 Juni 1254: Gravin Margaretha staat aan de stad de wijk Overschelde af.

1300 jaar geleden

15 Mei 704: Dood van Reingerus, 5e Abt van de St-Baafsabdij.

GÊNSCHE PRAÔT

Jan Pek, en êwe Gênsche peste, hao nen trekhond gevonde; smirig in te lielijk om de pûrte van d'helle te wachte.

- Wacht! zei de Pek, binst dat hij hem en dikke kûurde aan zijn kele bond; dat es iene die vuil genoeg es om de zatlappen uit d'hirbirge te jaoge; in fier gelijk ne kommandant trokt hij er recht mee nâor de Café du Nord.

- Bonzoer, zei de Pek, aost hij binnekwam.

Al de meinsche schoten in ne lach.

- Wa lieflijke bieste, riep Fliepe, zeg kamerâod, wâor hedde den diene gestole?

- Zwijg, zei de Pek, dat es ne gelferden hond! Geef d'hem ne kîer iets mee eu slijnk hand, hij en zal het nie pake.

- Zoed hij? Zei Fliepe, die zuust e Makrontâortse in zijn hand hao, dat hij gekocht hao veur zijne kleine; da zoe'k ne kîer wille zien.

-Probeert, zei de Pek, geeft hem mâor da tâortse; den duvel rek mij aost er hij aankomt.

In Fliepe stak de tâorte dichte bij zijn muile.

Hap! zei den hond, in de tâorte was binne.

- Eie! riep Fliepe. Gij smirregen dief! Hij bijt hâost mijn vingers af!

Pek verschoot er zelve van.

- Wacht! lîeleke loeder! zaid hij ezûu. Aos ge thuiskomt gâod en ranselijnge krijge, mij ezûu afronten aandoen; 'k ben kwâod op eu!

Hij dronk zijnen dreupel uit in trok op mee zijn fideelke.

BIBLIOGRAFIE

Bij Lannoo verscheen **“Patershol, onder die daken”**.

Nog eens een boek over het Patershol? Ja, en waarom niet, het is immers een onuitputtelijk onderwerp en het vormt geen herhaling van de vorige publicaties. Er wordt veel aandacht besteed aan het interieur van de huizen.

Kennen de Gentenaars het Patershol van “buiten”, slechts weinigen hebben er ook maar een flauw vermoeden van hoe het er van “binnen” uitziet en dat zal dan voor velen een totale verrassing zijn. Meerdere van die interieurs zou men eerder verwachten in een patriciërswijk, maar zeker niet in het Patershol. Een revelatie.

Diverse aspecten van het Patershol komen in dit boek aan bod: een korte historiek, zijn bewoners, vroeger en nu, de evolutie naar een “culinair” kwartier, niet het minst de interieurs van de 94 wettelijke beschermde huizen, de talrijke bekende artiesten die er hun atelier gehad hebben, enz.

Iets baart ons wel zorgen. Wij hebben de indruk gekregen dat niet iedereen voldoende overtuigd is van de waarde en de fragiliteit van dit uniek kwartier. Wij moeten alles in het werk stellen om zijn specifiek karakter niet te laten aantasten. Er wordt gezegd: er moet plaats zijn voor vernieuwing, lees hedendaagse architectuur. Voor zo iets is er geen plaats in het Patershol en een eerste poging in die richting waar men enthousiast over doet was een mislukking. Dit terloops dan.

Het boek heeft een formaat van 23 x 27 cm., telt 192 bladzijden en kost 29,95 euro (1208 fr.).

Een speciale vermelding verdienen de meer dan 200 prachtige kleurenfoto's van Bart Van Leuven, daarvoor alleen al zou men het boek kopen.

Ter gelegenheid van de Open Monumentendag op 14 september 2003 gaf de Stad Gent een brochure uit "**Grondstof, stof tot nadenken..... steen**".

Het gaat over "Het stenen Gent", vloer- en wandtegels, metseltekens, beton in Gent, de Prijs van de Ven.

Formaat: 16 x 28 cm. 60 bladzijden. Een 50-tal kleurenfoto's - Prijs: 5 Euro (202 fr.).

Te bekomen in het Stadswinkeltje aan het Zuid.

Verleden jaar verschenen 2 publicaties van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent: **Verhandelingen - Deel XXIX-2003** met als onderwerp "**Mortaliteit in Gent (1830-1950)**" en **Handelingen - Deel LVI-2002**. In de Verhandelingen heeft Jeroen Backs een grondige studie gemaakt van dit thema.

Er wordt uitgebreid ingegaan op de talrijke en zeer diverse doodsoorzaken, leeftijdsspecifieke en geslachtsspecifieke sterfterisico's, seizoenfluctuaties, sociale differentiatie, leeftijd van de overledenen, etc. Dit alles overzichtelijk gemaakt bij middel van 120 grafieken.

Uit het algemeen besluit blijkt dat het niet zo gezond was om in Gent te leven, de mortaliteit lag er veel hoger dan in andere regio's en de zuigelingensterfte bereikte er een uitzonderlijk hoog niveau. Het is pas in de 20e eeuw dat daar verbetering in kwam. In feite niet zo verwonderlijk als men weet in welke miserabele sociale omstandigheden de arbeiders hier leefden.

Het boek heeft het gebruikelijk formaat en telt 298 bladzijden. Prijs voor de niet-leden van de Maatschappij: 21,25 euro (857 fr.).

In de "Handelingen" komen wij als specifieke Gentse onderwerpen tegen:

- Mout sont vallant cil de Gant.
- Aldus staet in scepenen bouc... De registers van de Gentse schepenen van de Keure.
- Bijdrage tot de studie van de mortaliteit in Gent tijdens de 18e eeuw.
Casus: de Sint-Salvatorparochie.
- Eendere hoofden onder eendere pruiken?
Het Latijns onderwijs te Gent en op het omliggende platteland rond het einde van het Ancien Régime.
- Liefdadigheid als roeping van de dame: het sociaal engagement van de adellijke vrouw in het 19e eeuwse Gent (1845-1880).

Het boek eindigt met de gebruikelijke "Bibliografie van de Geschiedenis van Gent 2001-2002" met 232 hoofdzakelijk Gentse items.

Het boek telt 336 bladzijden en kost 21,25 euro (857 fr.) voor de niet leden van de Maatschappij. De leden van de M.G.O.G. ontvangen het gratis.

Eveneens verleden jaar verscheen van de hand van Pieter Jan Verstraete **“Ik ben een non-conformist. Gesprekken met Jan d’Haese.”**

Alhoewel het hier niet gaat over een specifiek Gents onderwerp maken wij toch graag vermelding van dit boek omdat de Aalsterse dichter en kunstcriticus in Gent zeker geen onbekende is. Hij is immers directeur geweest van het ARCA-theater en mede-directeur van het Gents Mimetheater en -als we ons niet vergissen- woont hij nog in Gent.

Het boek leest vlot en de aantrekkelijkheid ervan wordt verhoogd door de 39 interessante foto’s.

Het heeft een formaat van 14,7 x 21 cm., telt 116 bladzijden en kost 13 euro (524 fr.). Aanvullende inlichtingen kunnen bekomen worden bij de auteur Pieter Jan Verstraete (Kortrijk) op het telefoonnummer: 462.7286791.52.

Op 18 oktober 2003 vierde de “Lions Club” zijn 50-jarig bestaan in Gent. Om dit jubileum blijvend te herinneren heeft het een boek uitgegeven **“De Berg van Barmhartigheid in Gent”**.

Dit boek werd samengesteld door Stadsarchivaris Leen Charles, Daniël Lievois, Marie Christine Lalleman en Guido Everaert.

Een onderwerp dat best eens onder de aandacht mocht gebracht worden want, voor zover ons bekend, werd daar nog niet veel over gepubliceerd. En het is toch een belangrijke instelling die hier meer dan 3 eeuwen gevestigd geweest is in de Abrahamstraat.

Het gaat niet alleen over de historiek van “Den Berg” die hier ophield te bestaan op 22 oktober 1929, maar eveneens over het Stadsarchief dat al lange tijd sukkelde om zijn waardevolle, onvervangbare documenten op een behoorlijke manier te bewaren.

De leeggekomen gebouwen van de Berg van Barmhartigheid waren een geschenk uit de hemel voor ons Archief dat de lokalen, zonder al te veel aanpassingen te moeten doen, kon betrekken op 30 januari 1932.

Het boek werd gedrukt door Snoeck, heeft een formaat van 24,5 x 29,7 cm., telt 119 bladzijden en bevat een 70-tal illustraties, waarvan de meeste in kleur. Het kost 40 euro (1.614 fr.), maar de winst die gerealiseerd wordt met de verkoop gaat naar een goed doel.

Te bekomen in de boekhandel en in het Stadsarchief.

Van de hand van Ere-Stadsbeiaardier Jos D’hollander verscheen bij “Mens & Cultuur” een prachtig boek, getiteld **“Van Klok tot Beiaard. Met “Clocke Roeland” in de hoofdrol.”**

Dit wordt ongetwijfeld HET standaardwerk over beiaarden en al wat er komt bij kijken. Het onderwerp werd zeer grondig behandeld door een specialist die zijn kennis vlot aan de man weet te brengen. Zoals kan afgeleid worden uit de titel ligt het accent op onze Gentse klokken en beiaarden.

Na een uiteenzetting volgt gewoonlijk de vraag "Zijn er nog vragen,". Wij zouden echt niet weten welke, letterlijk ieder aspect van dit onderwerp werd behandeld in het boek.

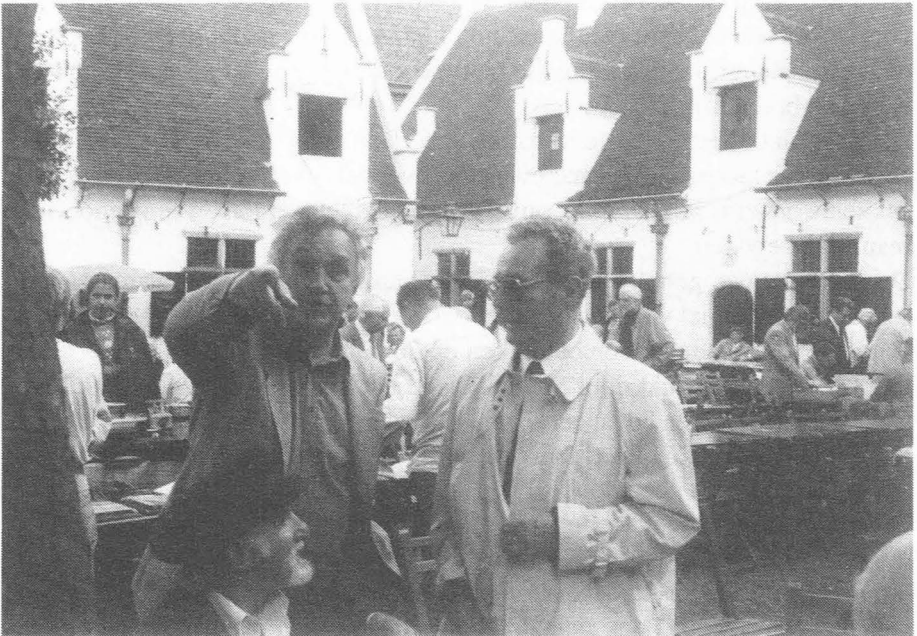
Eens men het boek begint te lezen heeft men de neiging het ineens uit te lezen, maar dat kan natuurlijk niet, want het formaat is 21 x 27 cm. en het gaat over 280 bladzijden. Verder nog een 120-tal afbeeldingen waaronder talrijke kleurenfoto's.

De prijs bedraagt 38 euro (1.533 fr.).

Te bekomen bij de uitgever "Mens & Cultuur" - Maaltebruggestraat 288 te 9000 Gent. Tel: 09.245.37.43.

In de serie "**Archiefbeelden Gent**" verscheen Deel IV met als titel "**Gebeurtenissen in een volksleven**".

Het boekje is zo een beetje een huldebetoon geworden aan Frans Van Bost. Men zal zich herinneren dat Deel I en Deel II samengesteld werden door "Franske". Wegens het succes daarvan was hij begonnen met de samenstelling van een 3e Deel. Dat was voor hem geen probleem, want met zijn ontzaglijke

Een trio gekende Gentse heemkundigen: Frans Van Bost, André Verbeke, Lode Hoste. Deze foto werd genomen in het "Alyns" gedurende de Gentse Feesten van 1993.

collectie foto's kon hij nog veel andere delen samenstellen. Zover is het -he-
laas- niet gekomen want hij stierf op 13 september 2002.

Ginette Desmet en Beatrix Baillieul hebben de taak voor de afwerking op zich
genomen.

Bij de samenstelling hebben zij zich laten leiden door het leven van Frans Van
Bost en beelden gekozen die in min of meerdere mate verband houden met zijn
leven.

Dit komt trouwens tot uiting in de titel van de hoofdstukken:

1. Een jeugd in de Groenebrielwijk.
2. Gebeurtenissen 1924-1945.
3. Wonen in de *barakken*.
4. Werken bij Carels en in de Puntfabriek.
5. Gebeurtenissen na de Tweede Wereldoorlog.
6. Het *Museetje* en het Berouw.
7. De School van Toen en de laatste jaren.

Het kan niet anders of dit boek moet iedere echte Gentenaar interesseren, 128
pagina's en meer dan 200 foto's waarvan de meesten "historisch" kunnen ge-
noemd worden.

Prijs: 18 Euro (726 fr.). Te bekomen in de boekhandel en in sommige dagblad-
winkels.

Nog over Frans Van Bost kunt u lezen in "Ghendtsche Tydinghen" - 1991
- N° 1- pp. 39-42.

Een ander boek dat ongetwijfeld veel Gentenaars zal interesseren is het Deel V
van de serie Archiefbeelden Gent met als onderwerp "**Beluiken, Poortjes en
Cités**".

Aan wie kon men de samenstelling van een dergelijk boek beter toevertrou-
wen dan aan Roger Moreau die men zo een beetje de "Citétjesspecialist" mag
noemen.

Meer dan 200 gecommenterende foto's. Vooral boeiend voor oudere Genten-
aars omdat die nog meerdere van die nu verdwenen citétjes zullen gekend heb-
ben.

Een stukje Gentse geschiedenis dat nu weer definitief vastligt.

Deze aanrader heeft een formaat van 16,5 x 23,5 cm., telt 128 bladzijden en
kost 18 euro (726 fr.).

Te bekomen in de boekhandel, sommige dagbladwinkels en bij de auteur Roger
Moreau - Nieuwbrugkaai 75. Tel: 09.224.25.00.

Van de hand van Michiel Heirman verscheen bij het Davidsfonds Leuven
"**Langs Vlaamse Belforten en Stadhuizen**".

Buiten een historische schets vindt men er de foto en de beschrijving in van
een 20-tal belforten: 5 in Oost-Vlaanderen, 10 in West-Vlaanderen, 3 in Ant-

werpen en 1 in Limburg. In de bijlage ook nog enkele buitenlandse zoals Bailleul, Douai en Sluis.

Formaat zoals dat van vele toeristische gidsen: 11,4 x 22 cm. Het boekje telt 186 bladzijden en kost 13,50 euro (545 fr.).

Wie het niet mocht vinden in de boekhandel kan nog altijd contact nemen met Davidsfonds - Blijde Inkomststraat 79-81 te 3000 Leuven. Tel: 016.310.600.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag van de heer **Jean Marie de Wulf**:

Op een van mijn Gentse wandelingen is me iets raars opgevallen: midden het grote raam van het Volkshuis van de ABVV op de Vrijdagmarkt prijkt een prachtige kraaiende haan. Ik vermoed dat dit niet louter decoratief bedoeld is, gezien de overige symbolische motieven. Ik kan me ook niet voorstellen dat dit iets met onze Waalse landgenoten te zien heeft, daar dit teken dan, in 1900, nog niet bestond.

Daarbij, de houding van die haan is ook niet die van een "coq hardi" die nu hun symbool is.

Een ander raar verschijnsel: op de Korenmarkt boven op een van de trapgevels van de winkel "Club" heerst een arend, met open vleugels, symbool van een zeker imperialisme. In een bakstenen medaillon eronder, is door een speling van bakstenen verbanden een hakenkruis getekend. Hebben deze beide symbolen iets met elkaar te maken? Dateren die niet uit de periode van misbruik van die symbolen? Zou de bouwheer eventueel sympathie voor die politieke inhoud zo geuit hebben?

Zou een van onze lezers een antwoord hebben op die beide vragen?

Vraag van mevrouw **Suzanne Halsberghe-Coutteel**.

Zij leest in De Potter, Deel 2 "De meeste woningen der Paradeplaats zijn ons bij name bekend. Wij vinden: den Haelsberch (1360), de Tanghe (1365), het Trompet (1640), den Vueghele (1645), etc."

En in De Potter, Deel 5: "De Noordoosthoek der Bennesteeg heette in 1610 en nog in 1790 de Gouden Schelpe. Deze hoek, onbebouwd in 1405, paalde toen aan den nieuwen Helm. De Oude Helm en de De Haelsberch stonden er nevens." Zij vraagt zich af of deze "Haelsberch" een familienaam is, of misschien een andere betekenis heeft.

Weet een onzer lezers daar iets meer over?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Mevrouw Marie-Jeanne De Smet schrijft ons:

“Het lied “Kom ‘t huis” (G.T. 2003 - N° 5 - pp. 346-347), zagezegd van Karel Waeri is te vinden in “De Vlaamsche Zanger” - Eerste deel onder de titel “De Dobbelaar”.

Volgens mij is het een Iers lied in vertaling en de tekst is waarschijnlijk niet van Waeri.

Zij voegde er een fotocopie bij waaruit blijkt dat die “Vlaamsche Zanger” in 1903 (!) uitgegeven werd door de “Sint-Lambrechtsgilde van Limburg” en 110 liederen bevat die verzameld werden door M.C., Priester uit het land van Loon, met medewerking van de “Limburgsche Studentenbond”.

Op een detail na is de tekst identiek aan deze die wij gepubliceerd hebben. Bij de muziek kunnen we lezen: Matig -Amerikaansch lied.

Wat is het nu? Wij moeten toegeven dat de tekst ons helemaal niet Waeri-achtig klinkt, maar... in het boek “Verzameling der volledige Kluchtige en Politieke liederen van Karel Waeri” dat opgesteld werd door Pier Waeri, de oudste zoon van Karelke, en dat in 1899 uitgegeven werd kunnen wij op pp. 61-62 de bewuste tekst lezen met als datum 7 Maart 1884.

Weet een van onze lezers daar meer over?

Van de heer **Frank O. Ödberg** komt de volgende brief:

De Sint-Niklaaskerk en haar pastoors

De reeks artikels over Roger Nottingham, pastoor van Sint-Niklaas in de 17e eeuw, heeft mij er aan doen denken dat hij niet de enigste persoon van de andere kant van het Kanaal is geweest die dienst gedaan heeft in die parochie. Ik herinner mij in de jaren vijftig een zekere Father Reeves. Een eerder kleine en magere persoon. Hoe hij in Gent geraakt was is mij onbekend. Ik weet ook niet in welke precieze hoedanigheid hij met Sint-Niklaas verbonden was. Hij was bevriend met mijn grootmoeder, Angèle De Keukelaere die de Papeterie Anglaise gesticht had in 1902. Brian Reeves huurde een verdieping in een groot huis in de bocht van de Paddenhoek (1). Dat huis is door de UGent (2) gekocht en afgebroken geweest om de faculteit Rechten uit te breiden. Er moest achteraan een grote tuin geweest zijn want men kon vanuit ons huis in de Volderstraat de kruin van een enorme boom zien. Father Reeves moet op het einde van de jaren vijftig naar Engeland teruggekeerd zijn, alwaar hij op 31 december 1962 overleed. Zijn bidprentje vermeldt, naast religieuze teksten, het volgende:

Father Brian Reeves M.C.
Chaplain to Marillac Convent Hospital
Warley, Essex

who died
31st December 1962
Fortified by the rites of Holy Church
in his seventy sixth year
Collegio Beda
Ordained in Rome in 1922

Er wordt geen gewag gemaakt van zijn verblijf in Gent.

(1) Het zou fijn zijn indien iemand eens de alledaagse geschiedenis van de Paddenhoek zou neerpennen. Iedereen weet dat Artevelde er vermoord is geweest. Die straat heeft echter ook een "petite histoire". In het begin van de 20e eeuw was er een bordeel, gelegen aan de kant van de Bank van de Arbeid (NB: die bank is ook een geschiedenis op zich waard). Mijn godvruchtige grootmoeder hield met een afkeurende blik de mannen gade die in dat straatje verdwenen. Haar wereld stortte in de dag dat zij een haar bekende pastoor zag binnenwippen. Na WO II werd die straat om andere biologische redenen bezocht. Mensen van verschillende administraties konden gebruik maken van het restaurant van het Ministerie van Financiën dat in de gebouwen van de ex-bank gevestigd was. De ingang bevond zich tussen de bank en het huis van Ernest, de huisbevaarder. Ernest kon fantastisch mooi schuifelen. De lange zomeravonden werden geregeld opgefleurd door het repertorium van die man. Het heeft hem helaas geen deugd gedaan want Ernest heeft op een dag een einde aan zijn leven gesteld.

(2) U leest wel UGent en niet RUG. Een nieuw logo. E-mail codes en briefhoofden moeten veranderd worden. Een van de (soms dure) staaltjes irrationaliteit waarmee uitgeputte professoren geregeld gepest worden...

De heer **Arthur De Decker** schrijft ons:

"Betreft Gentse Memoriedagen 20-21-22-23 juni in G.T. 2003 - N° 5 - pp. 338-341".

In verband met uw bijdrage over Jacob Semeij deze kanttekeningen:

- De definitieve biografie van deze bouwmeester moet nog worden geschreven. Ik verzamel reeds jaren alle mogelijke informatie, maar ingevolge andere activiteiten (zoals het organiseren van gemeentelijke volksraadplegingen) ontbreekt mij de tijd om dit alles eens in een leesbare vorm te gieten.
- Mijn documentatie stelde ik wel reeds ter beschikking aan Elise Hooft die er in 1997 haar licentiaatsverhandeling op baseerde "Jacob Gustaaf Semeij (1864-1935), bouwmeester in Gent" voor het behalen van de graad van Licentiaat Kunstwetenschappen aan de Universiteit Gent. Het was ook zij die zo ontdekte dat Semeij wel degelijk een architectuuropleiding heeft genoten tussen 1880-1886 aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Gent

en daarbij les heeft gekregen van o.a. Charles Leclerc-Restiaux en Charles Van Rysselberghe.

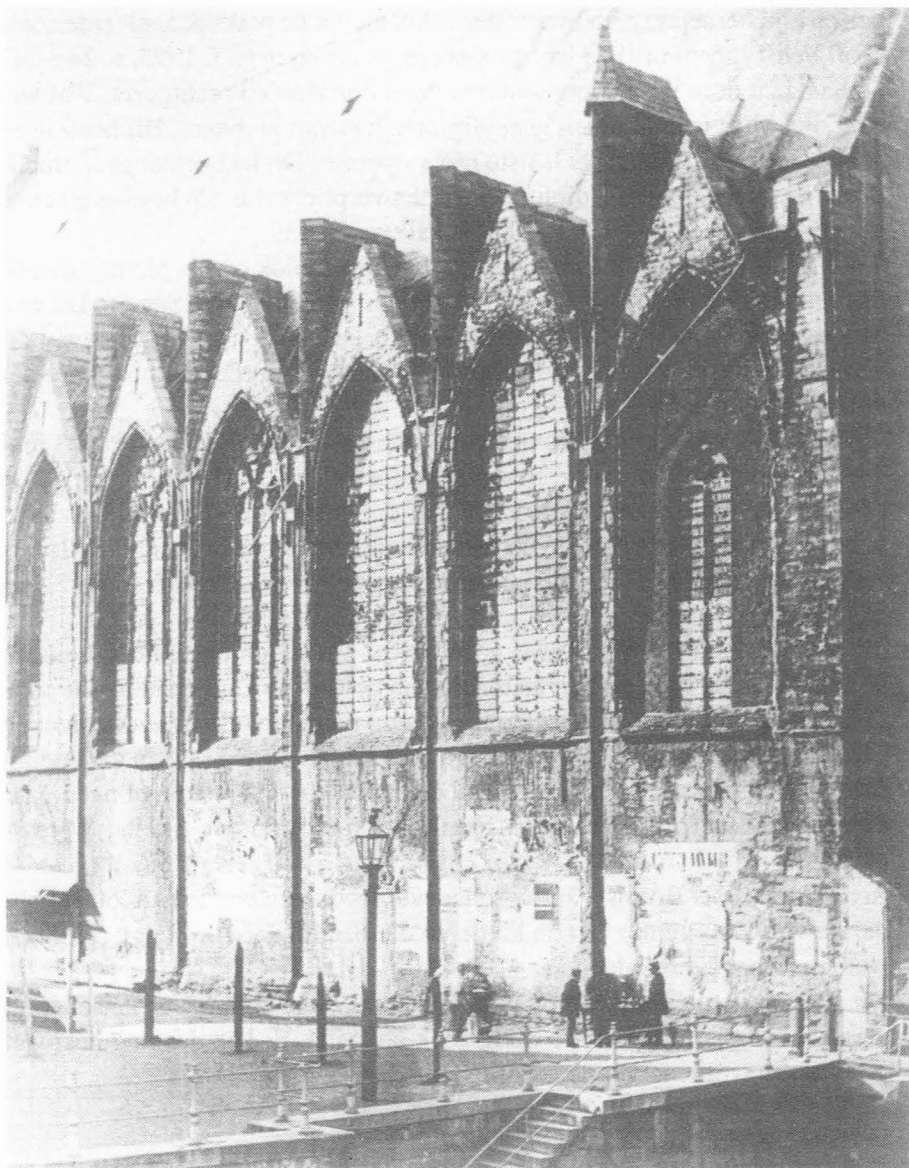
De stelling dat Semeij al die prachtige huizen als schrijnwerker heeft ontworpen en zijn beroep van bouwmeester enkel vanuit de praktijk aanleerde zoals Prof. Van Tyghem in 1973 had geponeerd, door mij in G.T. 1993, p. 246-247 herhaald en door u nu overgenomen, moet dus worden rechtgezet. Wat wel overeind blijft is dat Semeij geen diploma had van architect. Hij heeft deze studies namelijk tijdens het laatste jaar stopgezet. Dit had echter geen implicaties daar toen dergelijk diploma nog niet verplicht was om bouwwerken te mogen ontwerpen. Dit was pas het geval vanaf 1939.

- Het is ook Elise Hoofd die ontdekte dat het huizenblok op het pleintje aan de St-Salvatorkerk (Sleepstraat) ook ontworpen werd door J.G. Semeij. Dit was niet vermeld in de inventaris "Bouwen door de eeuwen heen" alhoewel diverse gevelstenen daar de naam van deze ondergewaardeerde bouwmeester duidelijk vermelden.
- Tenslotte nog deze kleine aanvulling: Semeij overleed inderdaad op 23 juni 1935 te Brugge. Waarom te Brugge? Alhoewel woonachtig te Gent op de Citadellaan in het door hem in 1901 zelf ontworpen huis? Ingevolge ziekte werd hij op aanraden van Prof. Dr. Frans Daels overgebracht naar het St-Jozef-ziekenhuis in Brugge waar hij na een kortstondige ziekte overleed op 71-jarige leeftijd.
- Dit contact met Prof. Daels was geen toeval. Ze waren beiden o.a. verwickeld in de strijd voor de vervlaamsing van de Gentse Universiteit. Dit politieke aspect in het leven is tot op heden nog nergers volledig uit de doeken gedaan. Dit vat aan bij het activisme tijdens Wereldoorlog I, geeft aanleiding tot een vlucht naar Nederland en een diaspora van de afstammelingen naar diverse landen (o.a. IJsland en Frankrijk) met uitlopers tijdens Wereldoorlog II.

In de Commissie Borms waarbij schadevergoedingen werden uitbetaald onder de vorm van rentes aan de kinderen die nadien door de Belgische Staat werden teruggevorderd.

Dit alles werd uiteraard niet opgenomen in de verhandeling van Elise Hoofd die enkel een kunsthistorisch onderzoek beoogde. Er kan dus nog heel wat geschreven worden over de familie Semeij.

DIT BESTAAT NIET MEER

De Predikherenkerk, afgebroken in 1860.